

СТЕНОГРАМА

круглого столу на тему: "Виконання рішень Європейського суду
з прав людини у справах "Юрій Миколайович Іванов
проти України" та "Бурмич та інші проти України":
вимоги щодо заходів загального характеру "

27 березня 2018 року

Веде засідання голова підкомітету з питань виконання рішень
Європейського суду з прав людини Комітету з питань
правової політики та правосуддя СИДОРОВИЧ Р.М.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні учасники круглого столу, я прошу усіх
заходити, займати місця. Ми через 2 хвилини розпочинаємо проведення
нашого круглого столу. *(Шум у залі)*

Гаразд. Ми розпочали проведення нашого круглого столу з приводу
виконання рішень Європейського суду з прав людини "Юрій Миколайович
Іванов проти України" та "Бурмич та інші проти України": необхідні заходи
загального характеру".

Я дуже дякую усім, хто долучився до цього процесу. Кількість
присутніх свідчить про надзвичайно велику актуальність даної теми. В
першу чергу я хочу подякувати нашим друзям з Комітету Міністрів Ради
Європи, які прибули, які спільно з нами організовували цей захід і прибули
на його проведення. Впевнений, що ми дізнаємося багато нового і корисного.
Так само я дякую Міністерству юстиції, яке так само прийняло участь в
організації даного круглого столу.

І до привітального слова я хочу запросити пана Крістоса
Джакомопулоса, Генерального директора Ради Європи. Пане Крістос, прошу,
вам слово.

КРІСТОС ДЖАКОМОПУЛОС Дякую, Руслане. Дуже дякую за те, що

долучилися до організації цього заходу, який, звичайно ж, сприятиме досягненню поставленої мети. Ви знаєте, ви представляєте різні заклади, але всі ви дуже важливі для виконання цього важливого завдання, перед якими зараз стоїмо, різні державні організації.

Шановні пані та панове, я радий виступити тут перед вами від імені Ради Європи на цьому круглому столі, який присвячений обговоренню виконання рішень Європейського суду з прав людини у справах "Юрій Миколайович Іванов проти України", та "Бурмич та інші проти України".

Цей захід організований парламентським підкомітетом з виконання рішень Європейського суду з прав людини, Урядовим уповноваженим у справах ЄС Міністерства юстиції України. І щодо нас, то Рада Європи представлена Офісом в Києві та проектом, який фінансується Трестовим фондом з прав людини Ради Європи, який називається, проект називається "Підтримка зусиль України у виконанні рішень Європейського суду з прав людини".

Співпраця Ради Європи та України щодо виконання рішень не почалася сьогодні, вона має довгу історію. І вона посилилась в останні 4 роки. Різні установи Ради Європи представлені тут сьогодні і працюють спільно, фінансово підтримуючи наші зусилля. Це і Трест з прав людини, і інші. Підтримуємо Україну в її зусиллях, в тих зусиллях, до яких вдаються різні заклади, установи України для того, щоб вдатися і виконати заходи загального та індивідуального характеру, необхідні для виконання рішень Європейського суду з прав людини.

Це дуже важливий аспект захисту прав людини і з огляду на Європейську конвенцію з прав людини. І ми дуже раді бути частиною цього процесу, спільно працювати з представниками української влади. Україна, як я вже говорив, вдалася до масштабної реформи судочинства. Була запроваджена низка нових закладів, була здійснена реорганізація судочинства, здійснилися значні трансформації в роботі судів та інших органів судової влади для того, щоб відповідати європейській моделі, тій

моделі, яка відповідає стандартам Ради Європи. Ми переконані, що цей поступ, цей успіх, який був досягнутий за останні 4 роки, а він вражає. І ми весь час визнаємо цей успіх і цей поступ публічно, коли у нас є для цього можливості.

Багато було зроблено в Україні для того, щоб відповідати рекомендаціям Венеціанської комісії, реалізувати ті заходи, які випливають з рішень суду Страсбургу. Наприклад, справа "Волков проти України", яка спричинила конституційні зміни, які були прийняті в червні 16-го року. Але ми так само знаємо з наглядової діяльності з боку Кабінету Міністрів за виконанням декількох рішень, що існують складні питання, які досі ще не вирішені. І ми вважаємо, що всебічний процес реформування судочинства, який зараз відбувається в Україні, не буде завершений, якщо питання невиконання всіх рішень або відкладення виконання рішень національних українських судів і відсутність засобів правового захисту в цих справах залишаться невіршеною.

Я згадав два рішення: "Іванов проти України" і "Бурмич та інші проти України". Ці рішення, насправді, походять і засновані на більш значних структурних проблемах в системі правосуддя в Україні, їхнє повне виконання вимагає реакції на рівні уряду, низки міністерств та установ, які потребують вдатися до відповідних дій. Якщо такі рішення не будуть виконані, а це проблема не нова, вона сягає ще...2004 року, принаймні тоді, в 2004 році, вони була визначена як проблема в судах, якщо ці рішення, якщо вони не будуть виконані, то основоположні права українських громадян такі, як доступ до суду залишаться неефективними, і принцип правової визначеності тоді буде під питанням.

Чому ми тут? Якщо коротко, то причини такі. Комітет міністрів, якому доручено нагляд за виконанням рішень Європейського Суду з прав людини розглядав заходи, здійснені Україною щодо невиконання чи затримки з виконанням рішень національних судів, зокрема рішень "проти держави" (чи державних установ, чи державних компаній) з 2004 року, як я сказав.

В 2009 році пілотне впровадження розпочалося це стосовно рішення "Іванов....", і тут суд визначив серйозні проблеми, які є перешкодою у виконанні рішень національних судів. В 17-му році, в жовтні, було прийнято рішення у справі "Бурмич...". Це безпрецедентне рішення, коли більше 12 тисяч звернень були відправлені назад до України для того, щоби українські установи, органи влади розглянули їх по суті і вдалися до відповідних дій. Це все перебуває на контролі Комітету Міністрів, як я сказав. За відсутності поступу, результатів щодо національних рішень, вирішення цих питань протягом двох років, то суд вказав, то тоді він може вирішити поновити справи у своєму списку, а це означає, що це буде такий дуже негативний прецедент, який підірве довіру до української системи судочинства.

Фактично Комітет Міністрів абсолютно прямо оцінив цю ситуацію, і у червні 17-го року Комітет Міністрів в тимчасовій резолюції закликав вищі органи влади в Україні вирішити питання невиконання рішень національних судів і прийняти в якості пріоритетних ті заходи, які повинні відповідати цим рішенням. Навіть було зазначено, що невиконання рішень національних судів в Україні являє собою небезпеку верховенства права, він підриває довіру людей до судочинства і ставить під сумнів довіру до державних установ.

У грудні 17-го року Комітет Міністрів наголосив, що існує потреба створити механізм, спеціально створений для вирішення цього питання: для виплати компенсацій. І виконання цих рішень знов розглядатиметься Комітетом Міністрів в червні цього року.

Загалом Рада Європи вітає ті заходи до яких вдався уряд, зокрема, встановлення міжурядової робочої групи в рамках Комітету Міністрів, і ми будемо і хочемо приймати активну участь у діяльності цієї групи, тому що скоординовані дії з боку українських органів влади і устав не лише є дуже важливими, з огляду на майбутнє це єдиний спосіб вирішення цих питань. І тому ми вітаємо ініціативи Верховної Ради, зокрема парламентського підкомітету з питань виконання рішень Європейського Суду з прав людини. Абсолютно чітко зрозуміло, що парламент відіграє тут величезну роль, і не

лише в якості законодавчого органу, тому що, якщо говорити про законодавчі аспекти, то також потрібно буде щось, напевне, робити, щоб вирішити це питання, але як і, власне, така контролююча, якщо хочете, інстанція над діями уряду. Підкомітет відіграє тут величезну роль.

Рішення у справі "Бурмич...." довело нагальність вирішення проблеми невиконання рішень в Україні, і це так само є таке вікно можливостей щодо дій на підставі цього рішення. І рішення це, звичайно ж, повинно бути виконане до жовтня 2019 року. Так було визначено.

Сьогоднішній круглий стіл – це можливість розглянути важливі питання, обговорити їх, питання на порядку дня, об'єднати наші зусилля щодо того, як найкраще ми можемо підтримати органи влади в Україні, вирішення цього питання.

Ми пропонуємо експертизу експертів Ради Європи для того, щоб провести аналіз тих корінних проблем, які стоять за цими симптомами. А симптоми – саме невиконання рішень, але це ж і не причина, корінна причина цього.

Ми дуже багато будемо чути про ті проблеми, які стоять поза цим. Тому що для нас, людей, які слідкують за цим процесом майже 10 років, ми розуміємо, що вирішення цього питання неможливе без розуміння того, що спричинило цю ситуацію, які правові законодавчі структурні, фінансові чи інші проблеми є корінням цього питання, цієї проблеми. Як тільки ми це зрозуміємо, ми зможемо виробляти питання, які вирішать шляхи, які вирішать. Але спочатку треба зробити діагноз. Ми пропонуємо свою допомогу, свої рекомендації. Сподіваємося, що це буде додатковим елементом успіху цієї робочої групи, міжвідомчої робочої групи. І сподіваємося, що ми зможемо виробити довгострокову програму для того, щоб сприяти зусиллям і діям урядових закладів, установ і діяльності міжурядової робочої групи. Ми залучили до цієї роботи експертів. Дякуємо їм за допомогу. Ці експерти присутні сьогодні на цьому круглому столі.

Невиконання рішень національних судів інколи вважається технічним

питанням. Звичайно, з одного боку, це технічне питання. Це технічне в тому сенсі, тому що воно є наслідком неналежного функціонування системи. Але поза кожної з цих справ стоїть заявник, чиє життя, власне, залежить від виконання цього рішення. Невиконання позначається на житті цієї людини. І тому довіра до системи, до системи судочинства, таким чином, підбивається через невиконання. Навіть ті надзвичайні зусилля, до яких вдалася вже Україна для того, щоб посилити довіру до судочинства за останні роки, може бути під загрозою. Тому у нас є відповідальність зробити все можливе, все що в наших силах, для того щоб цей елемент системи так само ефективно працював.

Моя колега - очільниця Департаменту з виконання рішень - буде говорити про правові та процедурні питання, про які тут йдеться. І ключовою метою Ради Європи тут є попереджувальні заходи. Виплати компенсацій – це очевидний елемент цих рішень. Виплата компенсацій заявникам, а це право їхнє вже було порушено, є вирішальною. Але це лише один елемент цього процесу. Довгострокові рішення необхідно віднайти для того, щоб вирішити корінну причину. Проблема невиконання повинна бути вирішена для того, щоб попередити появу схожих справ чи невиконання рішень в подальшому. Справи в Європейському суді з'являються щотижня.

Шановні друзі, хочу ще раз подякувати пану Сидоровичу і парламенту України за цю ініціативу і за те, що дозволили провести круглий стіл тут, в парламенті. За те, що об'єднали нас тут, за цим прекрасним круглим столом. Рада Європи вітає високий рівень участі з боку українських органів влади на цьому заході. Органи, які ви представляєте, є надзвичайно важливими, вирішальними для того, щоб віднайти належне вирішення питань.

Не треба повторювати це, але Рада Європи залишається у вашому розпорядженні, в розпорядженні наших членів, членів Ради Європи, нашого друга – України. Ми готові надавати вам будь-яку підтримку, яка необхідна в цьому процесі. Бажаю всім нам плідної роботи сьогодні. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дуже дякую, пане Крістос. Інформація насправді є цінна. І не зважаючи на те, що багато моментів, вони вже є відомі тим фахівцям, які займаються цим, цією проблемою вже багато років. Але тут, звичайно, всі деталі є важливі, важливі дуже акценти, які розставляються.

Я би хотів відмітити, що власне співпраця з Радою Європи, вона потрібна для України перманентно і постійно. А без Офісу Ради Європи в Україні це організувати було би дуже складно. Тому я би хотів зараз надати слово Мортену Енбергу, голові Офісу Ради Європи в Україні, дякуючи якому ми теж змогли організувати цей захід сьогодні.

МОРТЕН ЕНБЕРГ. Дякую, шановні члени парламенту, шановні колеги зі Страсбурга, шановний пане Крістос, пан Красовський, пане Ліщина! Для мене велика честь вітати вас тут на цьому круглому столі. І дуже вдячний, що ми долучені до цього процесу також. Крістос уже говорив про ту проблему, яка стоїть перед нами, детально. Хочу додати, що ми хочемо зробити в цьому зв'язку як Офіс Ради Європи в Україні. Але для початку я б хотів подякувати ще раз комітет і пана Сидоровича за допомогу в організації цього круглого столу.

Ми організували цей круглий стіл спільно з Міністерством юстиції. Дякую, пане Ліщина, і вам.

Хочу просто сказати про тему цього круглого столу. Звичайно, для Ради Європи вона надзвичайно важлива. Верховенство права є одним з основоположних принципів нашої організації і верховенство права вимагає своєчасного виконання судових рішень, воно вимагає незалежності судочинства і права на справедливий судовий розгляд. Воно було би тоді ілюзорним, якщо би рішення національних судів чи рішення Європейського Суду не виконувалися. Саме тому з боку Ради Європи вважаємо, що виконання судових рішень є, дійсно, важливою частиною дотримання основоположних прав людини та свобод, виконання своєчасне згідно з статтею 6 Європейської конвенції з прав людини. Стосовно цього недавно з

боку Ради Європи сталося ось що. Новий План дій був схвалений для України на період 2018-2021 роки, він був прийнятий Комітет міністрів в Страсбурзі у лютому 2018 року. План дій підтверджує, що Рада Європи і далі підтримуватиме зусилля України у вдосконаленні виконання рішень національних судів так само, як і виконання рішення Європейського Суду з прав людини. Заходи, визначені Комітетом міністрів, в цьому контексті, які власне, знайшли своє відображення в плані дій і включають зміцнення спроможності національних судів контролювати процес виконання, з'ясування чи уточнення правових норм, необхідних для виконання. Так само, як обов'язки та відповідальність основних учасників, причетних до виконання. Забезпечення існування ефективних правових засобів для виконання відкладених рішень. І створення механізмів, фінансових в тому числі, які необхідні для гарантування того, щоб виконання судових рішень завжди відбувалось вчасно. Це те, чим буде опікуватись Рада Європи, окрім інших речей, про які вже згадував Крістос.

Цей процес надзвичайно важливий для Ради Європи, і на цьому наголошує делегація високого рівня, яку ми тут маємо, в цій залі: Пан Джакумопулос, Генеральний директор Директорату з прав людини та верховенства права; Женев'єв Майєр, голова Департаменту виконання рішень Європейського Суду; Ханне Юнкер, яка очолює Комітет правосуддя та правової співпраці; Павло Пушкар очолює відділ виконання рішень Європейського суду з прав людини і Ліліт Данегян, голова Відділу з реформування сектору правосуддя та правової співпраці Ради Європи.

Ми дуже раді вітати наших поважних експертів Ради Європи: пана Метью Шардон, він є судовим виконавцем і голова Асоціації судових виконавців, міжнародної асоціації; так само як і пана Джона Річардса, який відповідає за соціальні питання у Великобританії.

Ми сподіваємось, що сьогоднішнє обговорення приведе до згоди і зобов'язання щодо того, щоб знайти відповідні механізми вирішення питання невиконання. Доки не будуть виконані судові рішення, якщо вони не будуть

виконуватись вчасно і ефективно, тоді і реформа судочинства в Україні не може вважатись завершеною, попри всі ці важливі вражаючі досягнення.

Повне та ефективне виконання рішень національних судів та Європейського суду з прав людини додасть до тих уже успіхів, які досягнуті Україною, і наблизить Україну до стандартів Ради Європи. З боку Ради Європи ми готові надати всю необхідну допомогу, яку ми можемо надати для того, щоб забезпечити, щоб існували належні механізми, необхідні для втілення всіх принципів Конвенції з прав людини та виконання рішень Європейського Суду.

Дуже дякую вам за участь, за готовність взяти участь у цьому обговоренні. Сподіваюся, що в результаті сьогоднішнього заходу ми дійдемо згоди і виробимо заходи, необхідні для вирішення питання.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. ...за ті акценти, які ви розставили. На превеликий жаль, я розумію, зайнятість, й не зміг прибути на засідання нашого круглого столу пан Олексій Філатов, заступник глави Адміністрації Президента, але у нас є пан Костянтин Красовський, який є не лише керівником Головного департаменту правової політики Адміністрації Президента, якщо я не помиляюся, секретарем Ради з питань судової реформи. Я не помиляюся?

Ось. Ми з Костянтином разом багато працювали над питанням реформування системи виконавчого провадження, системи виконання судових рішень, тому я думаю, тема, яку ми сьогодні підіймаємо, вона є абсолютно не чужа, вона є дуже зрозуміла, і я сподіваюся на подальшу співпрацю між урядом України, Верховною Радою і Радою з питань судової реформи.

Пане Костянтин, вам слово.

КРАСОВСЬКИЙ К.Ю. Дякую за запрошення парламентському комітету. Дякую за запрошення представникам Ради Європи.

І в першу чергу, я хочу подякувати за те, що ми разом поєднуємо ті цінності, які покладені в судову реформу, коли вона була запроваджена в 2014 році, – те, що головною цінністю повинна бути справедливність, права людини, можливість досягнути вирішення своєї справи в суді, справедливому суді.

В 2014 році, я пам'ятаю і присутні тут і пан Джакомопулос, і Женев'єв Майєр, і пан Ханне Юнкер, ми обговорювали ті підстави, на яких може бути запроваджена судова реформа. Якщо ви пам'ятаєте, все розпочиналось зі стратегії реформування системи правосуддя та суміжних правових інститутів. І зараз, через чотири роки, через три з половиною роки ми бачимо, що розвиток цієї судової реформи, бачимо результати, як на законодавчому рівні прийняті певні законодавчі акти. В тому числі і пан Сидорович в споминал законодавство про виконання судових рішень.

І саме головне – це зміни до Конституції, які заклали нові підвалини в загалі в побудові системи правосуддя, в її функціонуванні. І в іншому вимірі, в інституційному також відбулися достатньо великі зміни. Перезавантажена Вища рада правосуддя. Це взагалі новий конституційний орган, який базується на тих принципах, які закладені і у висновках Венеціанської комісії, і у справі Волкова, і в інших, в практиці Європейського суду з прав людини. І зараз відбуваються зміни, те, що говориться, на людському вимірі.

Але є ті питання, які були успадковані від тих років. Які не звертали увагу, на жаль, на ті чи інші рішення. Якщо законодавство про виконання судових рішень і запровадження приватної виконавчої служби, і запровадження нових принципів побудови державної виконавчої служби були направлені на те, щоб вирішити ці питання, то зараз ми говоримо про те, що у нас є ще успадкований борг, який ми повинні вирішити. Яким чином дати відповідь на те питання, як вирішити всі ці питання.

Тому я вітаю те, що зібралася така поважна аудиторія для того, щоб обговорити ці проблеми, знайти пошук рішень. Тому що у нас не так багато часу, наскільки я розумію. І мені приємно, що ми знаходимо порозуміння з

представниками Ради Європи для того, щоб знайти, разом знайти вирішення цих проблем. Я бажаю нам всім дійсно знайти ці рішення, ті, які дозволять нам у безболісний і найбільш ефективний спосіб вирішити цю проблему. І в подальшому йти від одного успіху до інших.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пане Костянтин. Я би хотів зауважити, що дискутуючи про питання реформування системи реформування рішень національних судів, не почути бодай декількох слів від, власне, представників судової влади України було би в корені неправильно.

Мені дуже шкода, що внаслідок зайнятості не змогла прибути голова Верховного Суду пані Валентина Данішевська, з якою ми ще в рамках Ради з питань судової реформи, коли вона ще не представляла судовий корпус, працювала над реформуванням системи виконання судових рішень. Але у нас присутній пан Смокович, який точно є одним з кращих представників суддівського корпусу, і з точки зору своїх інтелектуальних можливостей, і з точки зору свого професійного досвіду. Прошу до слова.

СМОКОВИЧ М.І. Добрий день, шановні учасники круглого столу! Радий вас вітати від імені Верховного Суду. І дуже дякую за запрошення на такий захід. Тому що стадія виконання судового рішення, на мій погляд, – це найосновніша стадія судового процесу. Якщо немає виконання судового рішення, тоді не було і суду, не було процесу, тоді не було судового захисту прав, свобод та інтересів людини, юридичної особи у нашій державі.

Тому приємно, я радий тут бачити також представників з Європейського суду з прав людини, представників з Ради Європи і інших міжнародних інституцій, які вкладають у нашу судову систему дуже значні зусилля для того, щоб в нашій державі, в нашій рідній Україні все відповідало міжнародним стандартам, європейським стандартам.

Також від імені системи адміністративних судів хочу їм всім

подякувати, тому що, якби не вони, то ця система, розвиток адміністративної юстиції, судові реформи в Україні не досягли б такого рівня, якого вони досягли.

І що стосується безпосередньо теми круглого столу - це виконання рішень Європейського суду з прав людини у справах "Юрій Миколайович Іванов проти України" та "Бурмич та інші проти України", - то, звичайно, це дуже важливі для України рішення. І, звичайно, зараз, що стосується судового рішення "Бурмич та інші проти України" дуже багато заяв від громадян України у Великій палаті Верховного Суду, які звернулися у зв'язку з прийняттям такого рішення.

Ми з великою повагою відносимося до рішень Європейського суду з прав людини. Дійсно, це для нас є джерело права. І, дійсно, от буквально вчора Національна школа суддів України розпочала підготовку кандидатів у судді судової системи України, і першими їхніми заняттями - це були заняття щодо вивчення практики Європейського суду з прав людини і застосування цієї практики, висновків цього суду і впровадження цього всього у судочинство України.

Тому Верховний Суд і я особисто раді таким заходам. І я думаю, він буде, цей захід, результативний, і чим більше ми будемо приділяти зусиль виконанню судових рішень, тим більшою буде довіра наших громадян і взагалі людини, яка перебуває на території України, до судової системи.

Дякую за надане слово, дякую організаторам за проведення такого заходу і всім плідної праці. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Зараз я хотів би надати слово для вступного... для нашого українського заступника міністра юстиції - Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини Івана Ліщини. Тому що, що б ми не говорили, як би ми тут не дискутували, в кінцевому результаті саме виконавча влада має реалізовувати усі ті заходи, які ми тут напрацюємо, підготуємо, приймемо на

рівні Верховної Ради, в кінцевому результаті саме представники Міністерства юстиції будуть запроваджувати вжиття імплементації тих речей, про які ми зараз говоримо.

Пане Іван, вам слово.

ЛЩИНА І.Ю. Дякую.

Я дуже вдячний за те, що ви знайшли можливість сьогодні бути присутнім на цьому заході. Напевно, це практично історично важливий захід, що відображається, наприклад, в представництві з боку Ради Європи. У нас сьогодні присутні і Крістос Джакомопулос, і Женев'єв Майєр, і Ханне Юнкер, і Павло Пушкар, Ліліт Дагенян, і інші представники Ради Європи. Якщо б ми поставили перед собою завдання привести більш важливих осіб з Ради Європи, які зацікавлені в питаннях, пов'язаних з виконанням рішень Європейського суду з прав людини, напевно, не знайшли б нікого, що для нас є, звісно, не тільки предметом гордості, але в якійсь мірі предметом сорому. Бо це одна з ознак того, наскільки серйозною вважає Рада Європи проблему із невиконанням судових рішень проти держави в Україні.

Я не буду повторювати ті позиції, які були вже висловлені, скажу тільки коротко, що, звісно, для України це питання є історичною, практично, напевно, найбільш довгою історичною проблемою, яка була висвітлена в рішеннях Європейського суду з прав людини. Вже перше рішення проти України "Кайсин та інші проти України" воно стосувалося, власне, невиконання судових рішень.

Звісно, те, що у нас присутні настільки... високопосадовці з боку Ради Європи, це, як я сказав, ознака того, що Рада Європи дуже серйозно ставиться до ситуації, яка була, як Європейський Суд зазначив, в рішенні "Бурмич проти України" від жовтня 2017 року, що досі станом на 17-й, ну, вже на 18-й рікЮ рішення, пілотне рішення, "Іванов та інші проти України", яке було прийняте в 2009 році, не є повністю виконаним.

Дуже важливо те, що на сьогодні на цьому заході у нас присутні

представники і Верховної Ради, і Адміністрації Президента, і омбудсмена України, власне, новопризначений омбудсмен, і представники судової гілки влади, і представники громадськості, і адвокатської спільноти, тобто всі ті, хто вважають для себе питання невиконання судових рішень, власне, проти держави в першу чергу проблемою, яка ставить під сумнів загалом всю судову реформу і верховенство права в Україні.

Звісно, якщо судові рішення не виконуються, то навіщо платити суддям велику зарплату, навіщо витратити гроші на утримання суддів, якщо в кінцевому рахунку весь процес... навіщо витратити гроші на адвоката, якщо рішення... прийняте судові рішення не виконуються.

Вважаю, що дуже важливо, що цей захід відвідують представники всіх зацікавлених груп, бо тільки спільними зусиллями ми зможемо знайти вихід із тієї ситуації, що склалася.

Тобто і питання історичної заборгованості, про яку казав Костянтин, – це важливе питання, але це одне із питань, яке ми маємо розглянути в рамках загальних заходів щодо виконання рішення "Іванов та інші проти України".

Тобто треба подумати про те, яким саме чином ми будемо вирішувати... оте підґрунтя, про яке казав Крістос, яке генерує, навіть сьогодні продовжує генерувати нові рішення проти держави, виконання яких є під сумнівом.

Тому, напевно, формування в 17-му році особливого підкомітету щодо виконання рішень Європейського Суду з прав людини в Верховній Раді, це дає нам історичний шанс для того, щоб реалізувати ті принципи, які ми сьогодні обговоримо, і, сподіваюсь, приймемо, для цілей виконання рішення "Іванов та інші проти України". Якщо ми знайдемо політичну волю для цього, якщо ми знайдемо після цього адміністративну волю, фінансові ресурси для вирішення цього питання, то, напевно, ми можемо сказати, що ми для України за свою каденцію зробили все, що тільки можливо, щоб ввійти якимось чином в історію України.

Дякую, Руслане.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пане Іван.

Хочу повідомити, в першу чергу, напевне, нашим європейським колегам, можливо, хтось в Україні ще не встиг ознайомитися з цією новиною. Позаминулого тижня в український парламент прийняв рішення про призначення нового Уповноваженого з прав людини. Україна отримала нового омбудсмена пані Людмилу Денісову. Саме з цієї причини вона у нас не зазначена серед спікерів на відкритті, тому що, коли круглий стіл організовувався, пані Людина ще була серед лав наших колег народних депутатів. Але, очевидно, коли ви говоримо про виконання рішень як складову забезпечення прав людини, ми не можемо не дати бодай декілька слів по такій важливій темі. Водночас я надіюся, що той колосальний об'єм інформації, який сьогодні звалиться на вас і та колосальна задача, яка перед вами далі стоятиме, буде вам по плечах, а ви знаєте, що парламент, зі свого боку, точно вас підтримає і допоможе.

Пані Люмила, прошу.

ДЕНІСОВА Л.Л. Дякую.

Дуже вдячна організаторам цього заходу, що запропонували прийняти участь. Безумовно, це питання дуже складне і для держави Україна, і для громадян, які очікують рішення і щоб отримати ці кошти, які їм були передбачені згідно з цими рішеннями, які були не виконані, рішення національних судів.

Безумовно, право на справедливий суд – це фундамент всіх прав людини. І кількість звернень до Офісу, до Секретаріату Уповноваженого говорять про те, що невиконання рішень національних судів - це системне рішення, і тому ми будемо продовжувати моніторинг всіх цих справ, які не виконуються і по яких не приймаються, дійсно, рішення по виконанню цих виконавчими службами. Ми звертаємо увагу і Міністерства юстиції на те,

щоб вони робили висновки до бездіяльності деяких виконавців, щоб не створювати нових проблем, щоб людина не зверталась до Європейського суду за захистом прав.

Ми всі знаємо, що от на сьогоднішню дату 168 тисяч 536 судових рішень чекають свого рішення в тому, щоб заплатили людині, це перш за все це стосується соціальних прав. І я думаю, що тут відповідальність в тому числі колег парламенту, коли вони приймають рішення стосовно підвищення, в тому числі соціальних стандартів. І це було і в моїй практиці, політичні рішення приймались, збільшення, а потім не були ці зобов'язання прийняті державою для виконання.

Ми знаємо, чому ці всі попереду, ну, наприклад, на 1 січня 13-го року, здається, це пам'ятаєм, рішення, які стосуються дітей війни, які стосуються збільшення виплат чорнобильцям, і вони зараз всі зафіксовані і чекають, що їм держава заплатить. І тут потрібно визнати, що є зобов'язання державних органів, є державних підприємств. І я думаю, що тут потрібно зрозуміти, може, запропонувати будь-який інший механізм, в тому числі посередницьку місію, медіацію для того, щоб ці 5 тисяч 83, які стоять в черзі, може, по-іншому, зробити інші підходи до вирішення цих проблем, в тому числі і ті, які стосуються трудових прав. Це теж можна подумати і по-іншому підійти, і ми будемо пропонувати такі рішення виконавчій владі.

І тому, я думаю, що... вже завершую свій вступ, тому що я знаю, що треба... І хочу почути всіх інших доповідачів, що вони будуть пропонувати державі для виконання і недопущення таких рішень, як "Іванов проти держави", як "Бурмич і інші проти нашої держави". Ну, три. Будемо моніторинг проводити і з усією повагою ставитися, щоб не допустити нового невиконання рішень, щоб не збільшувати чергу, тобто робити таку превенцію для того що те не відбулося. Будемо слідкувати і пропонувати, в тому числі Верховній Раді, збільшувати видатки на частину, щоб все ж таки 500 мільйонів (може, це недостатньо), для того щоб прискорити механізм виконання судових рішень, які чекають. І потім велика частина - це ще

роз'яснювальна робота. Тому звертаюся люди за тим, вони не розуміють взагалі, коли, в який час і в якому обсязі буде задоволена їх скарга.

Дякую всім. Бажаю всім плідної роботи. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Людмила.

Перш ніж переходити вже до безпосередньо обговорення, я би ще хотів буквально декілька слів сказати. Насправді за 21 рік ратифікації Україною Конвенції по захисту прав людини мені не відомо, що б у нас проводився захід такого рівня, з таким рівнем представництва з Ради Європи, з такою увагою зі сторони парламенту і поступово піднімаючоюся так само увагою зі сторони уряду. Це свідчить про те, що це свідчить насправді про дві речі.

Першу річ, про яку це свідчить. Насправді я тут погоджуюся з заступником міністра юстиції. Це тривога і сум того катастрофічного стану речей по виконанню судових рішень, які є. Не потрібно розказувати українцям, наскільки у нас гарно виглядає система з виконаннями. Люди це знають дуже добре. Це колосальний виклик насправді для усієї держави, для уряду, для парламенту, але, з іншого боку, це є колосальна можливість, це є колосальна можливість для нас, для того щоб насправді зробити цей ривок вперед або вверх, для того щоб підняти цей рівень виконання. А рівень виконання судових рішень - це і довіра українців до своєї держави, це і довіра до владних інституцій, і це є один з найважливіших принципів забезпечення верховенства права, тому що без виконання судових рішень існування судової влади воно є фактично позбавлено сенсу.

Сподіваюся, що наприкінці нашого круглого столу ми дійдемо до конкретного плану дій. А для того, щоб ми до нього дійшли, ми переходимо до конкретних виступів. А саме: зараз Іван Ліщина, заступник міністра юстиції - Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини, дасть нам презентацію концепції вирішення проблемних питань, пов'язаних з виникненням заборгованості держави за рішеннями суддів.

Пане Іване, вам слово.

ЛПЦИНА І.Ю. Дякую, Руслане.

Вже прийшов перший слайд. 12 жовтня 17-го року Великою Палатою Європейського суду з прав людини було ухвалено рішення у справі "Бурмич та інші", яке стосується 12 тисяч 148 заяв так званого типу "Іванов". Ці справи стосуються проблеми невиконання рішень суддів, ухвалених щодо державних органів, підприємств, установ та організацій, що призвело до систематичного порушення статей 6 та 13 "Право на справедливий суд" та Право на ефективні засоби юридичного захисту" відповідно Конвенції про захист прав людини, та статті 1 Першого протоколу до Конвенції "Захист власності", встановлених у пілотному рішенні Європейського суду з прав людини "Юрій Миколайович Іванов проти України" від 15 жовтня 2009 року.

Суть рішення у справі "Бурмич" полягає в тому, що Європейський суд призупиняє розгляд справ типу "Іванов" на два роки. І протягом цього періоду уряд України під наглядом Комітету міністрів має запровадити заходи загального характеру щодо остаточного вирішення системної проблеми невиконання рішень судів, ухвалених проти держави.

12 тисяч 148 заяв вилучено з реєстру справ відповідно до рішення у справі "Бурмич", та ті, що час від часу будуть вилучитись з реєстру в майбутньому, не вимагають вжиття заходів індивідуального характеру, але мають бути вирішені разом з іншими невиконаними рішеннями за допомогою запровадженого механізму заходів загального характеру.

Зокрема, у пункті 204 рішення у справі "Бурмич" Європейський суд зазначив, що, я цитую: "Недоліки, на які скаржаться заявники у цих заявах, мають бути усунені шляхом вжиття заходів загального характеру в рамках виконання пілотного рішення у справі "Іванов...". Так, додатки 1 та 2, що містяться у цьому рішенні і містять в собі 12 тисяч 143 заяви, а також майбутні, аналогічні вилучення з реєстру справ типу "Іванов...", мають на меті продемонструвати уряду та Комітету Міністрів масштаби проблеми, а не вимагають вжиття яких-небудь конкретних дій щодо перелічених у них заяв.

Це підтверджується, крім іншого, листом Секретаріату Європейського суду від 20 грудня 2017 року у відповідь на запит уряду щодо надання деталей заяв, які містяться в Додатку 2. Справи, про які раніше уряду не було повідомлено, в якому Секретаріат пише: "Враховуючи наведене та чітке послання зроблено у рішенні справи "Бурмич...", зокрема щодо колективної відповідальності, підтриманої Інтерлакенським процесом, ви маєте зрозуміти, що подальше спрямування ресурсів Секретаріатом на зазначені справи не є виправданим."

Якими же є критерії заходів загального характеру, які вимагаються від уряду, які уряд має прийняти під контролем Комітету Міністрів Ради Європи?

На своєму 1288 засіданні, 7 червня 2017 року, Комітет Міністрів ухвалив проміжну резолюцію, в якій він закликав: державні органи найвищого політичного рівня України повинні виконати своє зобов'язання - вирішити проблеми невиконання рішень національних судів, і в першу чергу вжити заходи, необхідні для повного виконання пілотного рішення та спрямовані на впровадження довготривалого вирішення проблеми невиконання або тривалого виконання рішень національних судів.

Вивчення рішення у справі "Бурмича...", а також резолюції та рішень Комітету Міністрів дозволяє визначити такі критерії, яким має відповідати майбутній механізм заходів загального характеру, щоб Європейський суд та Комітет Міністрів вважали його ефективним.

Зокрема, такий механізм має, по-перше, містити механізм виплати, який передбачатиме певні умови або альтернативні варіанти вирішення питання з метою виконання рішень, які залишаються невиконаними протягом розумного строку. По-друге, внести необхідні зміни до державного бюджету з метою виділення достатніх коштів для належного виконання вищезазначеної системи виплат.

По-третє, передбачити надання належного та достатнього відшкодування шкоди, завданої порушеннями конвенції, пов'язаними з

тривалим невиконанням рішень.

По-четверте, передбачити процедури для попередження невиконання рішень національних судів, винесених проти держави або державних підприємств.

Уряд України знаходиться в постійному пошуку належного механізму, який би відповідав зазначеним вище критеріям. Було проведено значну кількість нарад та утворено міжвідомчу робочу групу з питань вирішення проблемних питань, пов'язаних з виникненням заборгованості держави за рішеннями судів, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 року, яка розпочала відповідну роботу.

Так, беручи натхнення з рішень Європейського суду у справах Іванов та Бурмич проти України, ми визначилися, що такий механізм, що механізм виплат повинен складатися з двох основних елементів: загальне подолання проблеми невиконання рішень боржниками, за якими виступає держава або державні підприємства; та підмеханізм, частина великого механізму, так званий "механізм Бурмича", що стосуватиметься максимально можливою мірою заяв, які увійшли до рішення у справі Бурмича.

Обидва елементи будуть ґрунтуватися на вже існуючих засобах юридичного захисту, а саме: на бюджетній програмі, так званій програмі "4040" - заходи щодо виконання рішень суду, що гарантовані державою для загального подолання проблеми невиконання рішень; та бюджетній програмі 1170 - платежі невиконання рішень закордонних юрисдикційних органів, прийнятих за наслідками розгляду справ проти України для справ "Бурмич".

Загальне подолання проблеми невиконання рішень – є основним тягарем механізму. Його завданнями є визначити основні недоліки програми 4040 з метою ефективного функціонування механізму виплат за рішеннями; усунути виявлені недоліки; забезпечити достатнє відшкодування за невиконання рішень; забезпечити достатнє фінансування виплат, запровадити чітку схему виплат, передбачити чіткі процедури для здійснення виплат; передбачити механізм запобігання зловживанням. Механізм

"Бурмич" передбачає внесення змін до законодавства, відповідно до яких можливо буде здійснити виплати за рішеннями національних судів, тривале невиконання яких призвело до подання заяв до Європейського суду, які потім було приєднано до рішення у справі "Бурмич..." відповідно до програми 1170.

Щодо програми 4040. Наразі існує дві паралельні процедури, за якими особа може бути внесена до черг осіб, які очікують на виплати за програмою 4040, які було створено відповідно до Закону України "Про гарантії держави щодо виконання судових рішень". Виконання цієї програми здійснюється Державною казначейською службою України. Відповідно до Закону "Про гарантії" передбачено, що держава гарантує виконання рішення суду про стягнення коштів та зобов'язання вчинити певні дії щодо майна боржником, за яким є: а) державний орган; б) державні підприємства, установи, організації; с) юридична особа, примусова реалізація майна якої забороняється відповідно до законодавства.

Виконання рішення суду про стягнення коштів боржником, за яким є державний орган, здійснюється Державною казначейською службою України в межах відповідних бюджетних призначень шляхом списання коштів з рахунків такого державного органу, а в разі відсутності у зазначеного органу відповідних призначень - за рахунок коштів, передбачених за бюджетною програмою 4040. Відповідно до статті 4 Закону про гарантії передбачено, що виконання рішень суду про стягнення коштів з державного підприємства або юридичної особи здійснюється в порядку, визначеному Законом "Про виконавче провадження", з урахуванням особливостей, встановлених цим законом. У разі, якщо рішення суду про стягнення коштів з державного підприємства або юридичної особи не було виконано протягом 6 місяців з дня винесення Постанови про відкриття виконавчого провадження, його виконання здійснюється за рахунок коштів, передбачених бюджетною програмою для забезпечення виконання рішень суду. У зв'язку з цим державна виконавча служба має подати до Державної казначейської служби

документи та відомості, необхідні для перерахування стягуючих коштів згідно з переліком за програмою 4040 та повідомляє в установленому порядку стягувача. Рішення про стягнення коштів державного та місцевого бюджетів, боржників виконуються на підставі виконавчих документів виключно органами Державною казначейською службою в порядку черговості надходження таких документів. Згадана процедура передбачається порядком виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевого бюджетів або боржників, затвердженого постановою Кабміну від 3 серпня 2011 року. Але зазначена процедура стосується лише рішень, ухвалених з 1 січня 2013 року або пізніше.

Одночасно існує Постанова Кабінету Міністрів України від 1 січня 2013 року (№ 845). Також згідно із змінами, внесеними в Закон про гарантії, його дія поширюється на виконавчий документ за рішенням суду про стягнення коштів або рішення суду, що набрало законної сили боржниками, за яким є визначено частиною другою цього закону суб'єкти, які були видані або ухвалені до набрання чинності цим законом та мають подаватися до органу Державної виконавчої служби протягом 6 місяців з набрання чинності цим пунктом, тобто до рішення до 1 січня 2013 року.

З метою виконання... зазначеного постановою Кабінету Міністрів, було... З метою виконання зазначеного у Постановою Кабінету Міністрів від 3 вересня 2014 року (№440) було затверджено порядок погашення заборгованості за рішеннями суду, виконання яких гарантується державою. Відповідно до цього порядку рішення мають розподілятися в порядку черговості погашення заборгованості. Перша черга - рішення щодо пенсійних та соціальних виплат, друга черга - рішення, пов'язані з трудовими правовідносинами, третя черга - інші рішення. Рішення вносяться до кожної з черг за датою їх надходження до органу Державної виконавчої служби.

Станом на цей час на виконанні Державної казначейської служби перебуває 169 тисяч 500 виконавчих документів на загальну суму 4 мільярди 612 мільйонів гривень. У державному бюджеті на 2018 рік на виконання

вказаної держави передбачено видатки загальним розміром 500 мільйонів гривень. Тобто, щоб ви розуміли, 12 тисяч, які прийшли, відповідно до справи "Бурмич", це навіть не 10 відсотків від того, що наразі є на виконанні в казначейській службі. Більшість з таких невиконаних рішень національних судів стосуються зобов'язання Управління Пенсійного фонду здійснити перерахунок та виплату заявникам пенсій згідно законів України "Про статус та соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи", "Про соціальний захист дітей війни"; стягнення соціальної допомоги з управлінь праці та соціального захисту населення згідно Законів України "Про статус та соціальний статус громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи" і "Про статус ветеранів війни, гарантій їх соціального захисту"; стягнення заборгованості, а також невиконання рішень у зв'язку встановленням мораторіїв на примусове виконання рішень національних судів, юридичних осіб, примусова реалізація майна яких заборонена законом.

Діючі положення, наприклад Закону "Про введення мораторію на примусову реалізацію майна" 2002 року, яким встановлено мораторій на застосування примусової реалізації майна державних підприємств та господарських товариств, в статутних фондах яких частка держави становить не менше 25 відсотків, у багатьох випадках фактично унеможлиблює виконання рішень судів про стягнення боргів.

Крім того, існує ряд інших мораторіїв, які також унеможлиблюють виконання рішень судів у примусовому порядку щодо тих чи інших категорій господарюючих суб'єктів.

Інша проблема полягає в виконанні рішень національних судів зобов'язального характеру щодо здійснення перерахунку соціальних виплат та щодо відмови у зміні способу і порядку виконання рішень.

Більшість рішень щодо соціальних виплат є рішеннями зобов'язального характеру. Зокрема, Законом України про гарантії передбачено право державного виконавця звертатись до суду із заявою про зміну способу і

порядку виконання цих рішень, однак суди не задовольняють такі клопотання і, відповідно, рішення виконати часто неможливо. Крім того, Постанова Кабінету Міністрів України №845 передбачає виконання лише рішення про стягнення коштів.

Інша виявлена проблема стосується, як мені пояснили виконавці, на практиці, коли мова йде про рішення, на які розповсюджується Постанова 440, тобто ті, які були прийняті до 1 січня 2013 року, ця постанова фактично надає можливість виконавцю звертатися до боржника із проханням виконати, наприклад, перерахувати пенсію і встановити суму заборгованості. І по таких справах боржники, наприклад, Пенсійний фонд або органи соціального захисту, виконують цю функцію, надають відповідну інформацію. Але щодо рішень, які було прийнято після 1 січня 13-го року, тобто ті, на які розповсюджується, власне, механізм Закону про гарантії, то в таких випадках така процедура не застосовується і відповідно заявники, які звертаються з такими заявами, вони просто залишаються, накопичуються і не передаються, не ставляться органами виконавчої служби на гарантії.

Інше питання пов'язане з, наприклад, випадок, коли треба перерахувати пенсію, він відносно простий, бо Пенсійний фонд або орган соціального захисту досить легко може виконати цю процедуру, перерахувати, встановити, скільки заявнику держава винна коштів на сьогодні. Але коли мова йде про інші, наприклад, надати квартиру, або надати службове житло, або ось в нас є справа, яка зайшла по Бурмичу. Держава винна приватній компанії "Порше Кайен", який якимось чином зник з парковки одного з РОВД міста Києва. В такому випадку, якщо такого "Порше Кайен" немає в державі, то виконати це досить важко. В такому випадку у виконавців є єдиний механізм - це звернутися до суду з проханням змінити спосіб виконання, наприклад, встановити суму, яку держава винна відповідному заявникові. Але, на жаль, суди досить часто відмовляють, це така давня практика адміністративних судів, що вони в таких випадках відмовляють в зміні способу виконання. Напевно, ми вважаємо, що таку практику треба

хоча б для вирішення питання Бурмича змінювати, бо, якщо "Порше Кайен" немає, то його немає.

Державна казначейська служба виконала таку кількість рішень суддів, виконання яких гарантується державою відповідно до бюджетної програми. У 13-му році було виконано 8 тисяч 143 рішення, у 14-му - 4 тисячі рішень, у 15-му - 7 тисяч 468, у 16-му - 7 тисяч 157.

Отже, станом до 16-го року разом було виконано 26 тисяч 773 рішення. Потім, коли в 17-му році було збільшене фінансування до півмільярда цієї програми, станом на 1 листопада 17-го року було виконано 30 тисяч 727 рішень, тобто більш ніж за чотири попередніх роки. Ну, як ми бачимо, тільки за 17-й рік Державна казначейська служба виконала 2,5 Бурмича. Але, звісно, це не вирішення загальної проблеми, бо як я сказав, загальна наразі кількість справ - це 169 тисяч. Тобто, якщо ми продовжимо в такому курсі, то ми, напевно, десь за 10 років цю проблему і закриємо, але це не опція.

Згідно з наявною інформацією кількість заяв, поданих до Державної казначейської служби у 17-му році, зменшилась у порівнянні з 16-м роком. Збільшилась кількість рішень, що виконується за програмою 4040. У цілому це показує позитивну динаміку, проте залишається проблема із рішеннями, що не можуть бути виконані за згаданою програмою та із рішеннями зобов'язального характеру.

Недоліки програми 4040, які ми бачимо наразі, - це відсутність достатнього фінансування цієї програми. Якщо фінансування залишиться на такому самому рівні, тобто 500 мільйонів на рік, то розмір поточної заборгованості можна буде остаточно визначити не раніше ніж через 9 років. Відсутність передбачуваних обмежень часу для виконання цього завдання; невідповідність програмі рішень зобов'язального характеру щодо вчинення певних дій, ухвалених після 1 січня 13-го року; і адміністративні перешкоди щодо внесення справ, які підпадають під дію мораторіїв до черги програми 4040.

Усунення перешкод, які ми пропонуємо. Застосувати процедури,

передбачені Постановою Кабміну 440, до всіх заяв про виконання рішень за рахунок коштів, передбачених програмою 4040. Таким чином, всі заявники будуть направлятися до державного виконавця. Якщо відповідна заява відповідатиме вимогам, встановленим законом, посадова особа збиратиме відповідні відомості та документи та передаватиме справу до Державної казначейської служби. Остання перевіряє повноту матеріалів справи та вносить заявника до черги на здійснення виплати. Якщо виконавець відмовляє у прийнятті заяви його рішення, може бути оскарження до адміністративної комісії. Якщо комісія погодиться з рішенням виконавця, то відмову у прийнятті заяви може бути оскаржено до адміністративного суду. Відповідно порядок вирішення конкретних справ, передбачений Постановою Кабміну 440, буде застосовуватися до всіх рішень, незалежно від періоду їх ухвалення. Відмову виконавця передати справи, пов'язані з мораторієм, буде розглянуто відповідно до інструкції та керівних принципів Міністерства юстиції під час роботи адміністративної комісії.

Знову ж таки, з моїх розмов з виконавцями, є деякі проблеми, пов'язані з постановкою рішень проти держпідприємств, які підпадають під дію мораторію на програму 4040. Вони не стільки юридичні чи процедурні, скільки психологічні. Бо для виконавця краще, щоб справа продовжувала знаходитися на виконанні в нього, бо є шанс якимось чином реалізувати ту чи іншу частину майна підприємства і бодай частково виконати це рішення, і отримати відповідний відсоток від виконання. Якщо ж ставиться рішення на виконання до програми 4040, то він такого відсотку не отримує. Тому це, як кажуть, психологічне і дисциплінарне питання, яке буде вирішено Міністерством юстиції в рамках реалізації концепції.

Так, перейдемо до самого цікавого. 19-й: компенсація за тривале невиконання рішень. А, щодо фінансування. Ми пропонуємо у бюджет на 2019 рік на програму 4040 передбачити 1 мільярд гривень, що становить біля 1/5 поточної непогашеної заборгованості. Розподіл коштів програми на 2019-2022 роки здійснювати таким чином, щоб забезпечити виплату

заборгованості до кінця 2022 року. Тобто за п'ять років закрити поточну заборгованість і ту заборгованість, яка надійде за цей період.

Хоча рішенням у справі "Бурмич.." вимагається виплата достатнього відшкодування постраждалим внаслідок тривалого невиконання рішень у їх справах, у ньому нічого не говориться про фактичну суму, ймовірно залишаючи це питання на вирішення в рамках впровадження державного заходу загального характеру під наглядом з боку Комітету Міністрів.

Очевидно, що під відшкодуванням Європейський суд мав на увазі додаткову суму, що вже присуджена... до вже присудженої національним судом, яка має бути сплачена особі, постраждалої внаслідок тривалого невиконання. Розглядаючи цю суму, можна було побачити діапазон між сумою в 2,5 тисячі євро за кожне невиконане рішення, присуджене Європейським судом з прав людини, в якості відшкодування матеріальної шкоди у вирішенні у справі "Іванов...", а на іншому боці знаходиться три відсотки присудженими заявниками відповідно до Закону про гарантії, причому ці відсотки на практиці не сплачуються казначейством.

Остання сума може бути як недостатньою у справах, в яких було присуджено незначні суми, так і надмірною, такою, що межує з несправедливим збагаченням у справах, в яких було присуджено значні суми.

За результатами тривалих дискусій уряд пропонує внести зміни до Закону України про гарантії, щоб передбачити виплату відшкодувань за тривале невиконання у розмірі 10 відсотків від присудженої суми, але не більше однієї мінімальної заробітної плати. Останнє дорівнює на сьогодні 3 тисячі 723 тисячі, що становить приблизно 111 євро.

Таке відшкодування покращило б ситуацію тих, чиї позовні вимоги становлять менше ніж 37 тисяч гривень, тобто осіб з позовними вимогами щодо соціальних виплат, та не дозволить несправедливого збагачення щодо осіб, які подавали господарські позови.

І нарешті, що ми пропонуємо щодо "Бурмича". Ну, фактично, якщо коротко, то ми пропонуємо ті справи, ті 12 тисяч 148 справ, які зайшли, щодо

яких в нас є інформація, які рішення національних судів, невиконання яких рішень стала підставою для включення цих справ до цих переліків, вони будуть виконуватись у тому самому порядку, який передбачено для загальних, для інших рішень, і в тих самих розмірах буде сплачуватись компенсація, але, власне, гроші, виплата по рішенню національного суду плюс компенсація буде іти за рахунок програми на виконання рішень Європейського суду з прав людини протягом цього 18-го року. На 19-й рік всі, хто буде бажати отримати компенсацію, будуть іти до загальної програми щодо гарантування виконання рішень.

І останнє, що я хотів сказати, окрім цих питань, про які я казав, тобто, власне, процедура виконання. Звісно, механізм виконання рішення "Іванов проти України" має включати інші механізми, які мають попереджувати подальше порушення прав людини у формі невиконання судових рішень.

В якості попередніх ідей, які ми пропонуємо для обговорення, - це запровадження системи моніторингу законопроектів та чинного законодавства щодо встановлення додаткових пільг, а також можливості державного бюджету з метою запобігання прийняттю законів, що передбачають видатки, які перевищують можливості бюджету; скасування мораторіїв та інших заходів, що перешкоджають виконавчим провадженням щодо державних підприємств; посилення юридичного представництва державних органів в судах; вдосконалення процедури порушення цивільного провадження проти державних підприємств щодо відшкодування коштів, що сплачуються з державного бюджету; і встановлення системи постійного моніторингу рішень про стягнення коштів з держави з метою запобігання нових хвиль масових позовів проти держави.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пане Іван.

Сподіваюся, нікого в депресію не вгнали цифри, які є. Але насправді основною задачею даного круглого столу, я би хотів, щоб ми максимально

чесно і максимально об'єктивно окреслили всі ті проблеми, які є. Тому що ігнорування об'єктивного стану речей нам не дозволить знайти справжніх, не фейкових, а справжніх варіантів і механізмів виходу з ситуації.

Тому я тут дякую заступнику міністра, що він називав цифри, які є. І це, хоча тут це стосується тих процесів, де є боржником держава. Якщо говорити про проблеми виконання, вона є ще ширша. Але усвідомлюючи проблему, ми зможемо знайти шляхи їх вирішення. А в цьому нам 100 відсотків допоможуть представники Ради Європи.

Тому я зараз радо запрошую до слова пані Женев'єв Майєр, Директора Департаменту виконання рішень Європейського суду з прав людини Генерального директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи. Прошу.

ЖЕНЕВ'ЄВ МАЙЄР. Дуже дякую вам, пане Сидорович.

Шановні депутати парламенту, шановні учасники і партнери! Мені дуже приємно виступати перед вами на цьому круглому столі, при такій великій аудиторії, такого високого рівня. Обговорюючи питання виконання рішень Європейського суду з прав людини в справі "Юрій Миколайович Іванов проти України" і "Бурмич та інші проти України", дозвольте мені також повторити слова нашого Генерального секретаря, слова подяки організаторам парламентського Комітету з питань виконання рішень Європейського суду з прав людини, представника у справах Європейського суду в Міністерстві юстиції і проекту Ради Європи підтримки України у виконанні рішень Європейського суду з прав людини.

Перед тим, як я перейду вже до теми обговорення, хотіла б скористатись цією можливістю і підкреслити важливу роль вашого парламентського підкомітету з питань виконання рішень Європейського суду з прав людини. Дійсно, як відзначала Парламентська асамблея Ради Європи і Комітет Міністрів Ради Європи, в низці резолюцій і в нещодавній Брюссельській декларації імплементація рішень Європейського суду з прав

людини - це спільна відповідальність, це відповідальність не лише уряду, але також і судової влади, і законодавчої влади, зокрема, що стосується вирішення структурних проблем, з якими зараз стикається Україна. Роль вашого парламенту в моніторингу ефективного виконання стандартів Ради Європи на національному рівні критично важливо для ефективного функціонування системи Європейської конвенції. Ваш комітет ключовий в парламенті, тому що, дійсно, парламент взяв на себе свою важливу роль і забезпечив виконання Україною міжнародних зобов'язань стосовно всіх рішень суду, проводячи, крім іншого, роботу для того, щоб притягувати представників уряду до відповідальності за дії чи бездіяльність, забезпечивши таку ситуацію, щоб будь-яка законодавча ініціатива дійсно подавалася, щоб вона вивчалася і швидко приймалася в парламенті згідно зобов'язань України, які витікають з рішень Європейського суду з прав людини. І забезпечити достатнє бюджетне фінансування, щоб воно виділялося, коли потрібно, в розмір, який потрібно, для того щоб виконати всі рішення Європейського суду і рішення українських національних судів.

І я з приємністю хочу зазначити, наші обговорення, які проходили в Страсбурзі минулого року, після цього був успішно створений ваш комітет, і ми вже зараз проводимо активні обговорення, і ваш комітет активно виконує свою роль. Я бажаю вам успіхів в цій роботі.

Тепер, переходячи до теми обговорення, я не буду повторювати довгу історію всіх цих справ і як ми дійшли до тієї ситуації, яку маємо сьогодні. Пан Джакомопулос вже говорив про це, але я вважаю, що варто повторити знов, що це питання не нове. Дійсно, в 2004 році Комітет Міністрів вже почав вивчати справи стосовно питання невиконання чи несвоєчасного виконання остаточних рішень українських судів проти держави чи державних підприємств і про відсутність ефективного механізму виконання рішень. Це найбільша структурна проблема, яка знаходиться зараз в Комітеті Міністрів Ради Європи проти України.

Нещодавнє рішення у справі "Бурмич..." привернуло таку велику

увагу. Але справа "Бурмича і інших" не надає нічого нового до тої проблеми, яка вже існувала: невиконання чи несвоєчасне виконання рішень судів. Ці вже питання були визначені, вони вивчалися роками і судом, і Комітетом Міністрів. І Україні були надані поради в численних рішеннях суду, проміжних резолюціях і меморандумах суду і Ради Європи.

Тим не менше, рішення "Бурмича" можна вважати, як сказав наш Генеральний директор Джакомопулос, дійсно, це безпрецедентне рішення і воно привертає велику увагу і Ради Європи, і країн-членів до неспроможності вирішити величезну структурну проблему. Недивлячись на те, що пройшло вже більше 10 років, недивлячись на всі поради, які надавались Комітетом Міністрів, всі можливі рішення, які пропонувалися, рішення "Бурмича" ще раз висвітлює проблему неналежного функціонування судової системи, яке вимагає негайної уваги України на всіх рівнях, включаючи найвищий політичний рівень і рівень прийняття рішень в українському парламенті.

Я не буду повторювати, що зазначила Велика Палата в справі "Бурмича". Невиконання національних судових рішень є загрозою поваги до верховенства права, підриває довіру людей до судової системи і ставить під питання надійність і довіру до самої держави.

Як це пов'язане з питанням доступу до правосуддя? Було б корисно відійти трошки назад і згадати, чому виконання рішень національних судів вважається частиною, дуже важливою частиною тих прав, які захищає Європейська конвенція з прав людини.

Європейський суд регулярно повторює, що стаття 6 Європейського конвенції забезпечує кожній людині право подавати будь-яку заяву в суд, чи трибуналу. Отже, людина має право на суд, і одним важливим аспектом права на суд є доступ до суду, тобто право розпочати судове провадження в цивільній справі. Однак, як постійно повторює Європейський суд, це право буде тільки ілюзорним, якщо країна-учасник в своїй національно-правовій системі дозволяє таке, що остаточно, зобов'язальне судове рішення залишається невиконаним, що надає шкоду одній стороні.

Отже, виконання остаточних рішень національних судів вважається важливою частиною права на суд згідно статті 6. Судове провадження не вважається завершеним, поки не виконано остаточне рішення суду.

Немає ефективного доступу до справедливого суду, якщо людина не може бути впевнена, що, коли завершені судові процедури і винесене остаточне рішення, це рішення буде виконано. Якщо я правильно розумію, це також і записано в Конституції України.

Отже, невиконання чи несвоєчасне виконання рішень національних судів складає системну проблему в країні. І як тільки це буде продовжуватися і надалі, Європейський суд і надалі буде отримувати велику кількість заяв.

Отже, Рада Європи не може вважати, що така важлива судова реформи, яка проводиться в Україні, яку ми завжди вітали, не буде вважати, що вона завершена, що вона успішна, поки це буде продовжуватися. Саме тому важливо, щоб рішення проблем, яке визначається в цій групі справ, складало невід'ємну частину постійної трансформації і модернізації систем судів і судової частини. Саме на цій основі всі актори, всі діючі організації в Україні, і включаючи парламент, мають розглядати це питання і знайти необхідні рішення. І це питання має бути розглянуте негайно. Отже, зараз Україна в критичній точці, вона має можливість продемонструвати свою спроможність зібрати всі ресурси і вирішити цю системну проблему, і надати чіткий сигнал, що існує рішучість і воля забезпечити верховенство права і демократичні принципи.

Я хотіла б подякувати заступника міністра, представника уряду пана Ліщину за детальне представлення концепції виплати. Я вітаю зусилля, які вже були здійсненні в Україні. І ми вже мали можливість обговорювати це питання, піднімати певне питання стосовно запропонованої концепції, яку ви зараз представили. Ці елементи, які ви представили, вони дуже цікаві, але є важливі речі, про які треба пам'ятати. Я маю визнати, що часткова наявність коштів до виплати боргів - це позитивний крок вперед. Питання

фінансування існуючої заборгованості – це, безперечно, є важливою і невід'ємною частиною відповіді України на ті загальні заходи, які вимагаються в рішенні, суто пілотному рішенні у справі "Юрій Миколайович Іванов проти України". І суд, і Комітет Міністрів очікують, що всі ці справи будуть вирішені. Однак дуже важливо не тільки звертати увагу на вирішення цих питань несплати як би... виконання історично невиконаних рішень включає окремі справи, які Європейський Суд об'єднав в одну групу – справи Бурмича. І тепер Комітет міністрів в Раді Європи підкреслив нещодавно рішення від грудня 2017 року. Ці зусилля мають іти пліч-о-пліч з зусиллями країни забезпечити довгострокове вирішення цієї проблеми, щоб здолати основоположні проблеми, які викликають цю проблему.

Я хочу сказати, що Комітет Міністрів звернувся до України з проханням розробити конкретну дорожню мапу і надати чіткий графік вирішення цих питань. Наступне засідання Комітету Міністрів буде в червні 2018 року, отже, очікується, що буде надана ця конкретна дорожня карта і буде Україна звітувати про досягнений прогрес.

Отже, що вже зробила Україна за ті вже 9 місяців, які на червень пройдуть з часу прийняття рішення "Бурмича", а тим більше рішення у справі Іванова. Отже, ключова мета досягнення довгострокового рішення – забезпечити таку ситуацію, що рішення національних судів, які прийняті проти держави чи державних підприємств в майбутньому будуть впроваджуватися автоматично, без непотрібних затримок. Отже, недостатньо тільки розглядати і вирішувати проблеми існуючої заборгованості невиконання рішень щодо державних підприємств, але також важливо розробити такі механізми, які унеможливлять повторення цієї проблеми в майбутньому. Тільки в такому випадку ми знайдемо рішення, яке буде ефективно і буде успішним.

Також важливо, щоб механізм, який буде прийнятий для вирішення заборгованості з невиконання рішень національних судів, не буде включати

додаткової, складної, занадто формалістичної процедури для осіб, які подавали заяви. Ці люди вже пройшли всі етапи судової машинерії і дійшли до Європейського суду з прав людини, щоб їм ще додавати додатковий етап звертатися до апеляційної комісії, звертатися до державних виконавців і проходити всі ці адміністративні процедури. Необхідно, щоб цей механізм, щоб ця комісія діяла централізовано і сама адмініструвала всі ці процедури, всю роботу на практиці. Як зазначив Комітет Міністрів в грудні 2017 році, мають бути надані цій комісії необхідні ресурси, і людські, і адміністративні, щоб вони провели верифікацію і здійснювали платежі.

Питання належних механізмів, комбінацій механізмів, які вимагались в рішенні Іванова в 2009 року. Такі механізми мають бути спрямовані не лише на виплату компенсації за затримки виконання рішень, але також забезпечувати, що там, де необхідно, ці механізми будуть сприяти виконанню рішень національних судів, допомагати долати існуючі перешкоди і прискорювати виконання.

Отже, всі ці питання, які були запропоновані, їх треба продумувати, обговорювати. Отже, потенціал спеціалізованої робочої групи, яка буде створена, яку підтримує ваш комітет і буде помагати невелика група експертів Ради Європи, це дасть можливість Україні визначити основоположні проблеми. І це дасть можливість розробити довгострокову всеохоплюючу стратегію.

Український парламент також має включитися в цю проблему, відігравати ключову роль, забезпечити функціонування конвенційної системи. І де необхідно прийняти законодавство і прийняти зміни до законодавства, необхідно, щоб вони були обговорені і швидко прийняті.

Це підкреслюється важлива роль всіх учасників і роль парламенту в належному виконанні рішень у справах Іванова і Бурмича. І всі ці загальні механізми будуть виконані, це допоможе виконати і рішення в справах Бурмича.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. аналіз, за пропозиції, за домовленості, будемо їх ще обговорювати, напрацьовувати конкретні заходи.

Зараз я би попросив до слова Павла Пушкаря, начальника відділу Департаменту виконання рішень Європейського суду з прав людини Генерального директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи.

Пане Павло, прошу.

ПУШКАР П.В. Дякую.

Шановний пан головуєчий, шановні учасники круглого столу, шановні колеги! Хочу в першу чергу подякувати за організацію цього актуального заходу підкомітетові Верховної Ради та Секретаріату Верховної Ради, України в приміщенні якого ми знаходимося, а також Міністерству юстиції та програмам співпраці Ради Європи, і, зокрема, Офісу Ради Європи в Україні.

Цей захід, я сподіваюсь, надасть потужний поштовх та допоможе скоординувати дії держави щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини у пілотному рішенні у справі "Юрій Миколайович Іванов" та рішення Великої палати Європейського суду з прав людини у справі "Бурмич та інші проти України".

Видається необхідним підкреслити декілька ключових сегментів, вимог заходів загального характеру щодо імплементації цих рішень Європейського суду з прав людини в їх техніко-юридичному аспекті, які допоможуть детально оцінити ситуації, ідентифікувати першопричини проблем та можливість стратегії вжиття кризових заходів, які необхідно вжити в строки, встановлені у рішенні у справі "Бурмич та інші".

Перш за все необхідно підкреслити, що обов'язок держави виконувати остаточні рішення Європейського суду з прав людини випливає із статей 46 та 44 конвенції як інструменту європейського конституційного порядку,

частиною якого є і Україна. Конституційний обов'язок виконувати рішення Європейського суду з прав людини відображений і в положеннях статті 55 Конституції України, яка передбачає можливість звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ, учасником яких є Україна. Тобто невиконання вимог рішення міжнародної судової установи, крім порушення міжнародних зобов'язань держави, порушує і вимоги конституційного публічного порядку - права на судовий захист, передбаченого статтею 55 Конституції України. Саме ж виконання рішень національних судів є вимогою та обов'язком держави згідно зі статтею 129.1 Конституції, за якою судові рішення є обов'язковими до виконання, а держава має обов'язок забезпечити виконання судового рішення та контролювати процес виконання судового рішення через суд. Ці важливі конституційні положення підтверджують наявність чіткої правової бази в національному конституційному правопорядку щодо виконання рішень як Європейського суду з прав людини, так і рішень національних судів.

Відповідні правові механізми щодо виконання судових рішень існують і на рівні законів та підзаконних актів, чітко визначені в рішеннях Конституційного Суду та судовій практиці. Зокрема, Конституційний Суд, беручи до уваги рішення Європейського суду з прав людини у справі "Шмалько проти України" дійшов висновку, що виконання судових рішень є складовою права на справедливий судовий розгляд, тобто однією з конституційних гарантій прав і свобод людини, і громадянина. Подібний підхід існує в практиці національних судів, яка посилається і на сталу практику Європейського суду з прав людини як джерело права та визнає право на виконання судового рішення невід'ємною частиною, невід'ємною складовою доступу до правосуддя.

Однак, зважаючи на рішення Великої палати Європейського суду з прав людини у справі "Бурмич та інші", а також попередні численні рішення Європейського суду з прав людини, цілком логічно постає питання, чому ж, власне, ці механізми, номінально задекларовані в законодавстві та в судовій

практиці, не працюють? Чому, починаючи з першого рішення Європейського суду з прав людини у справі "Кайсин та інші" 2001 року реальний механізм виконання судових рішень в Україні піддається постійній і, варто зазначити, обґрунтованій, в деякій мірі низщівній, та в той же час конструктивній критиці Європейського суду з справ людини та Комітету Міністрів Ради Європи, що здійснює нагляд за виконанням рішень Європейського суду з прав людини.

Слід підкреслити, що процес виконання рішень у справах "Юрій Миколайович Іванов" та "Бурмич і інші" і відповідно впровадження вимог цих рішень у частині заходів загального характеру - процес не новий, про це говорили попередні спікери. Він триває щонайменше на протязі останніх 17 років. Цей процес циклічно зосереджується навколо не вирішених на національному рівні першопричинах системно структурної проблеми невиконання судових рішень, постановлених проти держави.

Саме пілотне рішення "Юрій Миколайович Іванов" визнає першоджерелами цієї складеної, багаторівневої та багатоаспектної системно-структурної проблеми. По-перше, недоліки правового регулювання в широкому сенсі, так, і адміністративні дії або бездіяльність державних органів щодо виконання судових рішень.

Комітет Міністрів Ради Європи в свою чергу після постановлення рішення у справі "Бурмич та інші" у жовтні 2017 року у своєму рішенні у грудні 2017 року наголосив на необхідності довгострокового вирішення проблеми невиконання судових рішень, а також ad hoc вирішення цієї проблеми як складової частини довгострокового вирішення проблеми. Сам процес виконання вимог заходів загального характеру має, зокрема, на мою думку, три конкретизовані складові, які були також частково відображені і в рішенні Комітету Міністрів Ради Європи за грудень 2017 року.

По-перше, рішення у справі "Бурмич та інші" є невід'ємною складовою наразі юридично важливою оціночною точкою відліку неналежного процесу виконання вимог пілотного рішення у справі "Юрій Миколайович Іванов".

Тобто це рішення Великої Палати Європейського суду з прав людини не можна розглядати в процесі виконання рішень ЄСПЛ як юридично відокремлене від пілотного рішення у справі "Іванов", постановленого Страсбурзьким судом. Тобто в продовження пілотного рішення воно додатково ідентифікує фінансові та політичні чинники як першопричини проблем невиконання судових рішень.

З цієї точки зору фінансовими чинниками є недостатність бюджетних асигнувань на виконання судових рішень. Але тут мова іде і про відсутність належної фінансової дисципліни, тобто неналежного механізму забезпечення фінансування або формування бюджетних видатків з метою забезпечення виконання судових рішень.

Щодо політичних мотивів, мова іде в першу чергу про забезпечення принципу обов'язковості виконання вимог судових рішень та беззаперечному виконанню вимог таких рішень органами держави.

По-друге, обидва рішення Європейського суду з прав людини вимагають переосмислення та суттєвої зміни самого матеріального змісту процесу виконання рішень стосовно держави, державних органів, підприємств та організацій. Вимога конвенції та практики Європейського суду з прав людини - це автоматичне виконання рішень судів, постановлених проти держави, що має унеможливити необхідність ініціювання додаткових процедур, судових чи то адміністративних, перевірки та переоцінки змісту судового рішення по суті, убезпечити ставлення під сумнів виконуваності судових рішень. Автоматичне виконання судових рішень фактично вимагає горизонтальних взаємин: суд - судові рішення - його виконання відповідачем-державою. Це пов'язано з тим, що практика Європейського суду з прав людини чітко визнає, що на підставі судового рішення держава або державний орган-відповідач вже має обов'язок вжити заходів на виконання рішення суду з моменту його набуття статусу остаточного, і додаткова апробація та формалізація виконуваності судового рішення не потрібна.

Практика Європейського суду з прав людини підкреслює, що судові рішення повинно бути обов'язковим приписом не тільки номінально. Згідно з практикою Європейського суду орган державної влади не може посылатися на відсутність коштів як на підставу невиконання судового рішення. Навіть зважаючи на необхідність надання певного часу для вчинення виконавчих дій, будь-яка надмірна затримка при виконанні рішення суду іде в розріз з вимогами поновлення порушеного права, порушуватиме право доступу до правосуддя, право на ефективний засіб захисту та право на судовий захист, мирного володіння майном, на яке особа має право відповідно до рішення суду.

По-третє, рішення у справі "Юрія Миколайовича Іванова" зобов'язує державу створити на національному рівні засіб захисту або запровадити сукупність засобів захисту, що унеможливають надмірно тривале невиконання або відмову від виконання судових рішень, постановлених проти держави.

Слід зазначити, що принципово засіб захисту повинен мати і превентивну, і компенсаторну, і забезпечувальну функцію. В контексті невиконання судового рішення також пришвидшити процес виконання, зняти перешкоди у виконанні, встановити строки, відповідальність тощо.

Напевно, що до превентивної функції можна в першу чергу говорити про загальний обов'язок органів державної влади діяти в межах та на підставі закону. За таких умов, в ідеалі, відпаде і сама необхідність звернення до суду з метою захисту порушених прав.

На цю вимогу превенції щодо невиконання неодноразово звертав увагу Комітет Міністрів Ради Європи, зокрема в процедурі нагляду за виконанням рішення у справі "Юрій Миколайович Іванов", визначивши, що держава, зокрема, має вжити заходів ефективного управління та контролю за діяльністю державних установ та підприємств з метою унеможливлення накопичення боргів щодо співробітників цих установ. Держава має забезпечити належне функціонування механізмів притягнення до

відповідальності державних службовців за несвоєчасне виконання чи невиконання судових рішень.

Превентивна роль вбачається і в чіткому визначенні строків та підстав завершення виконання судового рішення, впровадження механізмів моніторингу загального стану виконання судових рішень через статистику виконання, ефективних виконавчих дій, відсотки стягнутих сум заборгованості, залишків та сум невиконаних боргів по невиконаних судових рішеннях, адміністративний та судовий контроль за діями та бездіяльністю осіб, відповідальних за виконання судових рішень, постановлених стосовно держави.

Щодо самих засобів захисту, то практика суду та механізм нагляду за виконанням рішень СПЛ оцінюють відповідність створених засобів захисту на підставі наступних критеріїв, серед яких є: доступність засобів захисту, здатність відновити порушене право та існування підстав для успішного поновлення порушеного правила.

Окремими засобами захисту можуть бути, як я вже зазначав, засоби захисту, спрямовані на прискорення виконання рішень судів, які можуть бути задіяні при загрозі виконання судового рішення поза межами розумного строку або його невиконання взагалі. Компенсаторні засоби захисту, з іншої сторони, мають встановити розмір та забезпечити виплату компенсацій за затримки виконання судового рішення в межах розумного строку.

В контексті компенсаторних засобів захисту Комітет Міністрів Ради Європи вже попередньо закликав органи влади України встановити компенсацію за надмірні затримки при виконанні судових рішень, виходячи із вимог конвенції та практики суду, включаючи вимоги щодо збереження економічної вартості суми самого боргу.

Вищезазначені засоби захисту успішно функціонують та були впроваджені у багатьох країнах Ради Європи. Комітет міністрів Ради Європи успішно розглядав питання функціонування прискорювальних та компенсаторних заходів захисту в контексті виконання рішень з цієї ж

проблематики стосовно таких країн, як Албанія, Сербія, Румунія, Молдова, Боснія і Герцеговина тощо. Досвід цих країн може бути корисним при вирішенні цієї проблеми і в Україні.

На завершення я хотів би зазначити, що на проблему невиконання судових рішень в Україні нещодавно звернула свою увагу і Парламентська асамблея Ради Європи, підкресливши необхідність формування всеохоплюючої стратегії виконання вимог рішень Європейського Суду стосовно України. Щиро сподіваюся, що вищезазначені застереження стосовно виконання вимог рішень Європейського Суду у справах "Юрій Миколайович Іванов..." та "Бурмич та інші..." щодо заходів загального характеру стануть в нагоді при формулюванні змісту цієї всеохоплюючої дорожньої карти виконання заходів загального характеру, на яку так очікує Комітет міністрів Ради Європи на підставі свого рішення від грудня 2017 року.

Дякую за вашу увагу. Та буду радий відповісти відповідно на запитання або взяти участь у подальшій дискусії, як це встановлено Регламентом.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пане Павло. Дискусія у нас обов'язково буде після кави-паузи і після того, коли ми заслухаємо думки і інших експертів. Я сподіваюся, що ця дискусія матиме і, крім всього іншого, сенс.

Зараз я радий вітати міністра юстиції, який долучився до нашої роботи. Я знаю, що він щойно прибув з відрядження і, не відкладаючи в сторону, не займаючи себе іншими справами, в першу чергу, прибув на нашу зустріч. Враховуючи, що у нас чуть-чуть посунувся графік, а я знаю, що ряд з наших гостей мають інші, вже заплановані, візити. Я пропоную дещо скоригувати наш графік роботи наступним чином. Зараз ми надамо слово міністру, оскільки після того у нас ще буде одна коротка робоча зустріч. А вже після кави-паузи я дозволю собі виступити з тією доповіддю, яку я підготував.

Пане Павло, вам слово.

ПЕТРЕНКО П.Д. Доброго дня, шановні колеги! Дозвольте від імені Міністерства юстиції висловити щиру подяку співorganizаторам сьогоднішнього заходу – нашим партнерам з Ради Європи, профільному комітету і підкомітету Верховної Ради, безпосередньо пану Руслану Сидоровичу за те, що ми сьогодні змогли на такому майданчику фактично зібрати експертів, представників і законодавчої, і виконавчої гілки влади для того, щоб обговорити надзвичайно болючі питання для України, для української правової системи, питання щодо невиконання рішень національних судів.

Хочу нагадати, що ця проблема є досить-таки тривалою. І український уряд стикнувся з нею фактично після Революції Гідності. І тільки тоді ми почали системно вирішувати питання щодо виконання як рішень Європейського суду, які стосувалися типових справ, справи Іванова, так і відшукування механізмів, які б дали відповідь на те питання, щоб такі рішення більше не з'являлися і щоб Україна могла забезпечити ефективний механізм, національний ефективний механізм виконання рішень судів.

І хочу нагадати, що насправді ця проблема так само має, крім того тривалого історичного, ще і політичний підтекст, оскільки багато з цих рішень стали причиною прийняття і попередніми урядами, і попередніми складами парламенту низки законодавчих актів, які не були підкріплені належним фінансовим забезпеченням, і держава фактично брала на себе певні юридичні зобов'язання, не маючи спроможності ці зобов'язання оплатити фінансово. Ця практика припинилась так само 2014 року. Фактично з цього періоду часу всі ті ініціативи, які є від українського уряду, і ті ініціативи, які стають законами в стінах українського парламенту, вони є реалістичними, є такими, які фактично підкріплені бюджетним фінансуванням. І фактично держава наразі сьогодні виконує чесно, в межах можливостей, які є в Україні на сьогоднішній день, свої обов'язки перед

українськими громадянами. Наразі за цей час, хочу сказати, що було погашено заборгованість по винесеним рішенням Європейського суду в повному обсязі. Тут так само велика подяка і українському парламенту, який системно закріплював відповідні кошти в бюджеті.

І ми на сьогоднішній день маємо чітке рішення і чітку позицію, позицію українського уряду, позицію, яка контролюється безпосередньо Прем'єр-міністром Гройсманом для того, щоб спільно з українським парламентом прийняти комплексне рішення, яке вирішить питання так званої справи Бурмича. Я думаю, що більш детально ми зараз це обговоримо під час дискусії.

І саме основне. Ми запропонуємо на рівні відповідних законодавчих змін той механізм, який забезпечить недопущення фактично фактів просрочки виконання рішень національних судів. І ми вийдемо з цього фактично переліку країн, які мають проблему в комунікації як з Радою Європи, так і з Європейським судом по правам людини.

Я думаю, що вже було озвучено, що Україна зараз має досить такий цікавий і інтенсивний період системних змін в правовій сфері. Ми проводимо масштабну судову реформу. І ця фактично реформа прямо пов'язана з вирішенням тих проблем, які раніше були під час винесення самих рішень і довготривалості розгляду справ, і незабезпечення права українських громадян на справедливий суд в розумні строки. Так само Україна проводить зараз масштабну реформу системи виконання судових рішень, вона здійснюється паралельно з судовою реформою, і це позитивний сигнал. Тому що саме через неефективне виконання певної частини рішень національних судів і виникали заяви українських громадян до Європейського суду прав людини.

Ми запроваджуємо, імплементуємо кращі практики Європейського Союзу в частині виконання судових рішень. Був розроблений комплексний закон з українським парламентом, який вже діє понад рік. Наразі ми запроваджуємо систему змішаного виконання, коли, крім Державної

виконавчої служби і державних виконавців, з'явилася окремо інституція, окрема професія – приватні виконавці, які наразі успішно почали працювати з кінця минулого року, і ми бачимо перші результати. Першим результатом є як збільшення обсягу виконання всіх рішень Державною виконавчою службою, ми маємо позитивну динаміку за минулий рік в понад три рази збільшилося фактично виконання судових рішень, до майже 20 відсотків, коли в попередні періоди мали ну, м'яко кажучи, не дуже втішну статистику – тільки 5-7 відсотків рішень українських судів виконувалися вчасно. Так само ми бачимо хорошу тенденцію в виконанні судових рішень, які беруть до виконання приватні виконавці. І я переконаний, що той механізм, який ми зараз розробили, механізм щодо вирішення проблемиу справі Бурмича і тої проблеми, яка мала в Україні фактично такий системний, тривалий період часу, він теж буде ефективним.

Хочу нагадати, що за дорученням Прем'єр-міністра Гройсмана рішенням уряду була створена спеціальна міжвідомча комісія, яка вирішує питання невиконання судових рішень і порушення прав людини. Ця комісія очолюється першим віце-прем'єром Степаном Івановичем Кубівім. В склад цієї комісії входять як представники всіх інституцій і відомств органів виконавчої влади, так і за згодою народні депутати, і саме на базі цієї комісії ми пропонуємо після того, як будуть напрацьовані відповідні інституційні пропозиції щодо змін в нормативних актах, провести ще одну оперативну експертизу на предмет підтвердження з боку, в першу чергу, Міністерства фінансів можливостей фінансування тих пропозицій, які ми з вами спільно напрацюємо, і ініціювання перед українським парламентом прийняття відповідного комплексного закону, який врегулює дане питання.

Я не буду забирати багато часу, шановні колеги. Ще раз хочу подякувати організаторам, хочу подякувати нашим партнерам з Ради Європи. І думаю, що ми спільно з вами дійдемо до того результату, коли Україна буде в найкращих рейтингах щодо дотримання прав людини, які проводяться Радою Європи, і ми відійдемо з того списку країн, які мають

антирейтинг по кількості справ і негативних рішень, які вимагають з Європейським судом.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пане міністр. Дякую за вашу пунктуальність. Вам вдалося якраз чітко вкластися рівно 15:00, як у нас передбачено за графіком.

Зараз ми перериваємося на 30 хвилин на каву. О 15:30 ми продовжуємо нашу роботу. Я у своїй доповіді окреслю окремі аспекти, які у нас створюють об'єктивні передумови щодо негативного стану у виконанні судових рішень.

Запрошую всіх на каву.

(Після перерви)

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні учасники круглого столу, ми продовжуємо нашу роботу. Перепрошуємо за затримку, але мусили трошки провести ряд консультацій з міністром, оскільки проблема насправді є дуже глибокою.

Зараз я у зв'язку з тим, що свою доповідь я не встиг зробити до обідньої перерви, доповім про ті окремі проблеми, пов'язані з існуванням виконання рішень в Україні, лише одні з них. Тому що насправді проблема є дуже глибока і дуже системна. Але перед тим як перейти до конкретних аспектів, я би хотів звернути увагу на декілька фундаментальних речей.

Перш за все, формування незалежної правової традиції на основі верховенства права є запорукою успіху будь-якої країни. Одним із стовпів демократичного суспільства, що покликані захищати його цінності та і добробут, є правосуддя. Право на справедливий, безсторонній та неупереджений судовий розгляд на сьогодні є безумовною цінністю. Захист демократії, прав люди, реалізація будь-якої реформи та існування держави в цілому перебувають у тісному взаємозв'язку із забезпеченістю права на правосуддя та доступу до нього.

Права на доступ до правосуддя займає особливе місце у практиці Європейського Суду з прав людини, що звертає особливу увагу на елемент обов'язковості виконання судових рішень. Адже який тоді сенс в існуванні судової гілки влади? Власне кажучи, на це у своїй доповіді і звертала увагу пані Женев'єв Майєр, і дана позиція Європейського Суду висловлюється не лише критично щодо України, а щодо і інших країн, наприклад, у справах "Горнсбі проти Греції", "Імобільяре проти Італії". Європейський Суд з прав людини неодноразово висловлював думку в контексті тлумачення статті 6 Конвенції, що без ефективної системи виконання судових рішень судова система, існування її просто позбавлене будь-якого сенсу.

Нинішній стан справ у сфері виконання судових рішень є свідченням ігнорації застережень батька Конституції США Джеймса Медісона, що у "Записках федераліста" наголошував на такі слабкості судової гілки влади, як природня відсутність впливу на розпорядження бюджетом держави та залежність виконання її рішень від виконавчої гілки влади.

З метою коригування державної політики у сфері юстиції парламент ухвалив нову редакцію Закону України про виконавче провадження та Закон України про органи та особи, які здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів, частково зменшивши відповідну монополію держави. Дані закони були прийняті 2 червня 2016 року та вступили в силу 30 вересня 2016 року.

Водночас позитивні зрушення на сьогодні дуже важко прослідкувати, враховуючи мізерну кількість приватних виконавців та небажання держави відмовлятися від вказаної монополії. На сьогоднішній день по останніх цифрах, які є у мене, це є 69 приватних виконавців. В той же час, з тої практики, з якою ми знайомилися з країнами Європейського Союзу, які запроваджували змішану форму виконання судових рішень, така реформа досягала успіху, коли чисельність приватних виконавців досягала хоча би половини від чисельності державних виконавців.

Однак лише механістичне збільшення кількості приватних виконавців

може мати лише опосередкований вплив на стан виконання рішень національних судів, оскільки державні виконавці мають значно ширші повноваження, ніж приватні. Для прикладу, лише вони мають право виконувати рішення проти держави та державних підприємств щодо майна державної чи комунальної власності про вселення та виселення фізичних осіб. Незважаючи на такі дискусійні обмеження, на вказану реформу покладалися сподівання щодо зменшення надзвичайного навантаження на державних виконавців, що сприяло належному виконанню судових рішень в цілому. Адже станом на сьогоднішній день розмір середнього навантаження на державного виконавця складає 150 виконавчих проваджень у місяць, що без належної мотивації і ряду інших чинників, звичайно, не є тим необхідним стимулом для запровадження достатньо ефективної системи виконання судових рішень.

Але, окрім надмірного навантаження, існують і об'єктивні причини виникнення проблем із виконанням судових рішень, особливо проти держави та державних підприємств. Зазначений негативний ефект має системний характер і виражається в існуванні аж восьми законодавчих мораторіїв, що унеможливають виконання судових рішень. Власне, на існуванні мораторіїв на виконання судових рішень я і хочу зосередитися. Оскільки скільки б ми не критикували Міністерство юстиції і не рідко справедливо за ефективність виконання судових рішень, існують і об'єктивні передумови, які просто унеможливають виконання цілого ряду судових рішень, особливо в тому випадку, коли боржником по таких рішеннях є держава або відповідні державні підприємства. Власне кажучи, про це і згадував про це у своїй доповіді Уповноважений з виконання рішень Європейського суду з прав людини пан Ліщина.

Перший мораторій – це є... я перепрошую. Перший мораторій – це є мораторій, пов'язаний з виконаннями рішень, пов'язаних з виконаннями державними підприємствами. Передумова виникнення такою мораторію є наступна. Відсутність правосуддя і неналежна якість роботи органів

правопорядку спричинили перетворення процесу приватизації державного майна в його очевидне розкрадання.

У 2001 році, вирішуючи не передумови виникнення вказаної ситуації, а наслідки, парламент ухвалив Закон України "Про введення мораторію на примусову реалізацію державного майна", що передбачає неможливість відчуження майна підприємств та господарських товариств, у статутних фондах яких частка держави складає не менше 25 відсотків. Дія даного мораторію не поширюється на примусову реалізацію майна для погашення боргу перед НАК "Нафтогазом" та його дочірніми компаніями, що постачали газ за ліцензією. Виняток – це об'єкти, що не підлягають приватизації, а також підприємства, перед якими у держави є борг з відшкодування різниці у тарифах на теплову енергію та послуги з опалення для населення. Дія мораторію не поширюється на ту частину майнових активів підприємств, що обліковуються як оборотні активи, а саме: грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу. Тобто, якщо державне підприємство заборгує іншому підприємству або підприємцю кошти за продукцію чи послугу, то навіть за наявності судового рішення про стягнення боргу державний виконавець обмежений у заходах з його виконання, оскільки держава забороняє його виконувати за рахунок майна боржника.

10 червня 2003 року Конституційний суд України визнав даний мораторій конституційним, пославшись на наявність легітимної мети та тимчасовість його дій. Вказане рішення, очевидно, не враховувало вимоги стандартів верховенства права, адже кожен мораторій повинен супроводжуватися дієвим компенсаційним механізмом.

Наступний мораторій. Окрім майнової, існує в Україні ще й галузева дискримінація, яка встановлена Законом України "Про забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу" від 2005 року, котрий встановлював особливий порядок виконання судових рішень

щодо підприємств, які внесені у відповідний реєстр. Внесення підприємства паливно-енергетичного комплексу до реєстру, який контролює Міністерство палива та енергетики, є підставою для повернення господарським судом без розгляду заяви про порушення справи про банкрутство. Підставою для внесення до реєстру є наявність таких ліцензій на момент виникнення заборгованості, по таких критеріях: виробництво електричної енергії, передача електричної енергії магістральними та міждержавними електричними мережами, передача електричної енергії місцевими локальними електричними мережами, постачання електричної енергії за регульованим тарифом, оптове постачання електричної енергії, транспортування природного газу магістральними трубопроводами, транспортування природного і газового газу розподільними трубопроводами, транспортування нафтопроводів магістральними трубопроводами, постачання природного газу за регульованим тарифом. Як бачимо, перелік підприємств, які підпадають під мораторій виконання відповідного порядку рішень лише у цій галузі, є доволі значним.

На строк участі підприємства паливно-енергетичного комплексу в процедурі погашення заборгованості підлягають зупиненню виконавчі провадження та заходи примусового виконання рішень щодо цього підприємства і стягнення заборгованості, яка виникла до 1 січня 2013 року, що підлягають виконанню в порядку, встановленому Законом України "Про виконавче провадження", крім рішень про виплату заробітної плати, вихідної допомоги, інших виплат, компенсацій, що належать працівнику у зв'язку з трудовими відносинами, відшкодуванням майнової шкоди, завданої каліцтвом, іншими ушкодженнями здоров'я або смертю, стягнення аліментів та рішень про стягнення заборгованості і сплати внесків до Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування, які виникли до 1 січня 2011 року і заборгованості сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне страхування до органів Пенсійного фонду.

Процедура погашення заборгованості підприємствами паливно-

енергетичного комплексу діяла до 1 вересня 2015 року, однак надалі парламентом неодноразово продовжувалась, крім державного підприємства "Національна атомна енергогенеруюча компанія "Енергоатом", що має стратегічне значення для енергетичної безпеки держави, для якого процедура погашення заборгованості діє до 1 січня 16-го року.

На відсутність легітимної мети цього закону вказували фахівці Головного науково-експертного управління Верховної Ради України у зв'язку з порушенням прав кредиторів. Проте парламент, розглядаючи цей законопроект, проігнорував такі застереження Головного науково-експертного управління і законопроект був ухвалений.

Конституційний Суд у своєму рішенні № 18-рп/12 дещо скоригував вказану негативну політику держави, зазначивши, що вказаний мораторій не є абсолютним, зауваживши, що внесені юридичні особи, незалежно від форми власності, до реєстру підприємств паливно-енергетичного комплексу, які беруть участь у процедурі погашення, не є підставою для зупинення виконавчого провадження та заходів примусового виконання судових рішень щодо стягнення з неї заборгованості, яка не стосується неповних розрахунків за енергоносії. Однак у практиці насправді мають випадки місце, коли такі виконавчі провадження зупиняються і з інших підстав, аніж безпосередньо виникнення заборгованості по таких підставах.

Наступний мораторій пов'язаний зі стрімкою девальвацією, котру найбільше відчували особи, котрі отримали кредити в іноземній валюті та потрапили у зв'язку з цим у скрутне становище. З метою зменшення соціальної напруженості у 2014 році було ухвалено Закон України про мораторій на стягнення громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті. Згідно з положеннями цього закону банк або інша фінансова установа позбавлялася можливості звернути стягнення на майно громадян, наданого в якості забезпечення кредиту в іноземній валюті за наявності певних умов, а саме: площа квартири будинку не повинна перевищувати 140 або 250 квадратних метрів; квартира або будинок повинні

бути єдиним житлом; кредитне зобов'язання повинно бути виражено в іноземній валюті. Законом передбачено, що не може бути примусово стягнуто, відчужено без згоди власника інше майно або майнові права, які відповідно до законодавства або кредитного договору підлягає стягненню з позичальника (зазначено у пункті 1 цього пункту) при недостатності коштів, одержаних стягувачем від реалізації переоцінки предмету застави або іпотеки, та кредитна установа не може уступити, продати, передати заборгованість або борг на користь іншої особи.

Для того, щоби ми всі усвідомили, в тому числі наші партнери з Ради Європи, рівень глибини цієї проблеми, вчора ми проводили круглий стіл на предмет реформування інституту банкрутства, де брали участь Незалежна асоціація банків України, яка подала наступні цифри: загальна сума заборгованості, тобто проблемної перед банківськими установами країни складає 696 мільярдів гривень, з них 103 мільярди гривень – це є заборгованість громадян по видачі... по виданих кредитах. Якщо брати у відносному значенні, 55 відсотків кредитів проблемних, які на сьогоднішній день знаходяться в роботі банківської системи, - це є, власне, кредити, видані фізичним особам. Тобто ми насправді говоримо про дуже серйозний пласт проблеми і про дуже значні обсяги заборгованості.

Четвертий мораторій введений Законом України "Про посилення захисту майна редакцій засобів масової інформації, видавництв, книгарень, підприємств книгорозповсюдження, творчих спілок". Передбачена заборона відчуження приміщень, в яких перебувають редакції таких засобів масової інформації, друкарні, видавництва, книгарні, підприємства книгорозповсюдження, засновниками яких є органи державної влади, місцевого самоврядування, об'єднання громадян, державні науково-дослідні установи, навчальні заклади, трудові колективи, а також творчі спілки; окрім друкованих засобів масової інформації, заснованих органами державної влади, іншими державними органами та органами місцевого самоврядування.

Сенс в запровадженні такого мораторію на той момент видавався в

тому, що був певний тиск на пресу. І для того, щоб зберегти ті видання, які були, був введений такий мораторій. Частково зараз в Україні є тренд на роздержавлення, особливо коли ми говоримо про засоби масової інформації на рівні місцевого самоврядування. Однак сам мораторій як такий продовжує існувати до цього часу.

П'ятий мораторій пов'язаний з агресією Росії, внаслідок якого був ухвалений Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо підприємств залізничного транспорту, майно яких розташоване на території проведення антитерористичної операції". Цим законом, Розділ III "Перехідні та прикінцеві положення" Закону України "Про особливості утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування" доповнено наступними двома пунктами.

"5.1. До проведення відповідно до законодавства інвентаризації і оцінки майна підприємств залізничного транспорту, що розміщене на території проведення антитерористичної операції, на якій органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, та затвердження передавального акта щодо цього майна Товариству як правонаступнику прав і обов'язків зазначених підприємств встановити мораторій на звернення стягнення на активи Товариства за зобов'язаннями таких підприємств.

5.2. Мораторій на звернення стягнення на активи товариства, встановлений згідно з пунктом 5.1 цього розділу втрачає чинність після проведення відповідно до законодавства інвентаризації і оцінки майна підприємств залізничного транспорту і до моменту завершення антитерористичної операції".

Шостий мораторій. 3 березня було прийнято проект Закону про внесення змін до деяких законів законодавчих актів України щодо стабілізації діяльності Державного акціонерного товариства "Чорноморнафтогаз" у зв'язку з тимчасовою окупацією території України. Зміст обмеження полягає в тому, що справа про банкрутство Державного акціонерного товариства "Чорноморнафтогаз" до 1 січня 19-го року не

порушується. Провадження у справі про банкрутство Державного акціонерного товариства "Чорноморнафтогаз", порушені до 1 січня 17-го року, підлягають припиненню.

Сьомий мораторій. Особливий порядок звернення стягнення на майно, що перебуває в зоні відчуження, встановлений Законом України "Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи", поза розумним сумнівом, має легітимну мету. Але відсутність відповідного дієвого компенсаційного механізму мало наслідок ухвалення рішення Європейського суду з прав людини у справі "Деркач проти України", де суд наголосив, що не отримав виправдань неможливості виділення коштів для забезпечення погашення заборгованості перед заявниками. Але в українському парламенті видалося замало існування семи мораторіїв, і ми розпочали впевнений шлях до запровадження ще восьмого мораторію. А саме: минулого, останнього пленарного тижня в першому читанні було прийнято законопроект, яким вводиться новий мораторій, а саме це є проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо заборони звернення стягнень та накладення арешту на кошти суб'єктів господарювання у сферах тепло-, водопостачання та водовідведення, отриманих від міжнародних фінансових організацій на реалізацію інвестиційних проектів, заходів в Україні.

Законом встановлюються обмеження, котрі абсолютно ідентичні його назві, захищаючи лише кошти, що надійшли від міжнародних фінансових організацій. Передумова його виникнення пов'язана із тим, що кошти міжнародних фінансових організацій, котрі спрямовані на реалізацію інвестиційних проектів, підпадали під арешт у зв'язку із здійсненням виконавчих дій щодо вказаних підприємств, які у наших українських реаліях є дуже часто боржниками по великій кількості виконавчих проваджень. Хоча і вказано обмеження фрагментарним, але на фоні широкої обмежувальної політики держави негативно впливає на загальний фонд виконання судових рішень.

Отже, ми можемо прослідкувати, що зазначені мораторії спрямовані на подолання не причини їхнього виконання, а лише на їхні наслідки. Вказаний підхід, поза розумним сумнівом, є неефективним та шкідливим у вимірі стандартів належного урядування, адже передумовами мораторію є неякісне виконання своїх обов'язків посадовими особами, що пов'язані не лише з низькою кваліфікацією, а й з корумпованістю, котра проявляється у вмисному доведенні державних підприємств до стану неможливості виконання своїх фінансових зобов'язань.

Також не можна не згадати неналежну роботу органів правопорядку, котрі, навіть у випадку доведенні справи до суду, дуже часто не можуть домогтися належного покарання таких осіб. Вже і не можна злічити випадків, коли міра покарання була значно меншою за завдану шкоду. Вказане питання щодо незалежності, неупередженості та професійності варто адресувати також і судовій гілці влади.

Поміж іншим, необхідно зауважити, що серед вказаних передумов виникнення мораторію є і низький рівень фінансової грамотності громадян. Тому перед зняттям перелічених законодавчих обмежень необхідно здійснити глибокий та системний аудит, що дозволить усунути необхідність їх існування у зазначених нормативно-правових актах.

Абсолютно очевидно, що, на превеликий жаль, український парламент не може підійти просто до автоматичного скасування таких мораторіїв, тому що в глобальному сенсі це може призвести до іншої або катастрофи комунального сектору, або фінансової катастрофи громадян. Для прикладу, якщо ми говоримо про підприємства комунального сектору, це підприємства, які забезпечують подачу тепла у містах для громадян. Уявіть собі, що на початку опалювального сезону такі підприємства не мають коштів закуповувати газ, вони не мають можливості згенерувати відповідні ресурси для обігріву осель у наших містах. І дуже легко уявити, що насправді в жодному місті в Україні ми не побачимо теплих батарей, тому що просто елементарно не буде, кому здійснювати теплопостачання.

Хоча справедливості ради треба відмітити, що там, де питаннями теплопостачання займаються не державні, не комунальні підприємства, а приватні, то у них чомусь таких проблем зазвичай не виникає.

Ця проблема і кореспондує так само і до питання, пов'язаного з заборонаю на звернення стягнення на майно державних підприємств. Тому що, очевидно, що, якщо би в Україні існувала достатньо ефективна, транспарентна система приватизації державного майна, то не виникало би потреби в застосуванні таких стримуючих механізмів по збереженню такого майна. Якщо говорити відверто, до кінця, то це дозволяє лише дуже частково зберегти майно таких державних підприємств, тому що в кінцевому результаті, якщо вони не є мегастратегічними, вони все рівно припиняють свою роботу, залишаються зруйновані будівлі. І, очевидно, що підходити до таких речей потрібно комплексно, для того щоб спочатку запроваджувати ефективну систему управління державним майном, ефективну, чесну систему роздержавлення державного майна, ефективну систему управління того майна, яке повинно зберігатися в державній власності, визначення принципів, що таке "об'єкти критичної інфраструктури", до яких повинно бути особливе відношення держави, і лише після того знімати такий мораторій, тому що в іншому випадку ми можемо отримати абсолютно непрогнозовані наслідки.

З метою врегулювання питань виконання судових рішень щодо держави парламентом прийнято було Закон України "Про гарантії держави щодо виконання судових рішень", котрий визначив відповідний порядок виконання судових рішень щодо держави, державних підприємств та юридичних осіб, примусова реалізація майна яких заборонена.

Вказаний закон передбачає, що відповідне відшкодування здійснюється в обсягу коштів відповідної бюджетної програми та в межах відповідних призначень конкретного державного органу.

В той же час, вказаний компенсаторний механізм правничого характеру фактично втрачає свій сенс у вирі фінансового процесу, оскільки

відповідно до Державного бюджету на 2018 рік, про що вже заступником міністра згадувалося, на ці заходи виділено лише 500 мільйонів гривень, коли у вказаному вимірі існують значно більші зобов'язання. Описані проблеми підтверджуються статистично, оскільки за 2017 рік відбулося виконання, якщо говорити про повне виконання, лише 3 відсотків судових рішень, що є надзвичайно тривожним фактором надзвичайно загрозованої ситуації розповсюдження свавілля в державі, адже шляхом такої недбалої державної політики відбувається стимулювання громадян до використання не правових засобів захисту своїх прав, що є очевидною загрозою для цивілізованого і згуртованого суспільства.

Насамкінець хочу зазначити, що не так давно в Україні було прийнято в новій редакції Закон України "Про Конституційний суд", який запровадив новий спосіб захисту прав громадян – це конституційна скарга, яку громадянин України може подати до Конституційного суду після вичерпання усіх засобів національного захисту, содових захистів національного характеру, вимагаючи визнати той чи інший закон неконституційним.

Поряд з тим, у змінах до Конституції в блоку правосуддя була введена на конституційному рівні норма, що держава гарантує виконання судових рішень. Якщо ми візьмемо, проведемо системний аналіз цих законопроектів, то ми можемо дійти до висновку, що зазначених мною 7 існуючих і 8-й на горизонті мораторій, вони суперечать не лише статті 6 Конвенції захисту прав людини, а вони суперечать і українській Конституції. Я вже мовчу про те, що 22 стаття Конституції України говорить, що права і свободи, визначені в ній, не є вичерпними. Отже, після того, коли громадяни України вичерпають засоби національного судового захисту, вони можуть звернутися до Конституційного Суду, і Конституційний Суд чисто теоретично може визнати існуючі мораторії неконституційними, що може країну кинути в дуже небезпечний правовий, фінансовий, організаційний хаос.

Тому, на мою точку зору, задача уряду і парламенту, не дочекуючись

таких рішень Конституційного Суду, вирішити такі проблеми самотужки. Дякую за увагу.

Часу трошки я у вас забрав. Але я все ж таки хотів би запропонувати до того, як ми перейдемо до заслуховування наших міжнародних експертів, на яких ми покладаємо велику увагу, я думаю, що дуже неправильно було би не дослухатися до тих думок, які є в недержавному секторі.

В нас тут є присутня пані Світлана, перепошую, прізвище Матвієнко, яка підготувала альтернативний звіт щодо стану виконання урядом України рішення Європейського суду з прав людини у справі "Бурмич та інші проти України". Я би вас попросив, якщо можна, дуже коротко, до 5 хвилин, позначити основні такі питання, які ви зачепили у цьому звіті, з тим щоби, рухаючись у напрямку вирішення цієї проблеми, парламент, уряд і громадськість була не в різних човниках, а в одному. Дякую. Прошу.

МАТВІЄНКО С. Дуже дякую. Власне, звіт підготовлений експертами Лабораторії законодавчих ініціатив. Я від імені організації його представляю. Я думаю, що ми мали зобов'язання зробити цей звіт, так як ми дуже давно працюємо з Радою Європи.

Ми аналізували запропоновані, власне, урядом заходи для вирішення цієї проблеми. Так як не було офіційно представлено плану дій по врегулюванню цієї проблеми, відразу хочу зазначити, на чому цей звіт, власне, будувався. Він будувався на результатах діяльності за 2017 рік.

Також на відповіді шановного Уповноваженого, власне, вам, пане Сидорович, інформації, яку надало Міністерство юстиції України Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, і, власне, інформації, отриманою від заявників у справі Бурмач. Зібравши до купи всі ці факти, ми вирішили, що цю проблему можна аналізувати, виходячи з двох позицій.

Перша – це, власне, вжиття заходів щодо виконання рішень національних судів, які винесені на користь заявників у справі "Бурмич...", і,

власне, виплат компенсацій.

І другий пункт – це вжиття заходів щодо власне запровадження ефективної системи функціонування національних судів. Я не буду дуже довго йти по цьому звіту. Він у кожного є у вас в руках. Але для шановних експертів Ради Європи він через кілька днів буде доступний англійською мовою і представлений уповноваженим людям в Комітеті міністрів. Тому ви будете мати його англійською мовою.

Що ми виявили. Власне відсутність політичної волі блокує процес вирішення цього питання і тут ми не маємо на меті критикувати Міністерство юстиції. Наша мета – аби всі зацікавлені стейкхолдери правильно зрозуміли, що час піднімати це питання, власне, на дуже високому державному рівні.

Якщо говорити про вжиття заходів щодо виконання рішень національних судів, тут я зупинюсь тільки на одному. Дуже багато з цього вже було вами сказано, власне, проблематика. І я би, власне, хотіла запропонувати один з механізмів, який ми виявили з нашими експертами. Це, власне, робота з Постановою 408. Ми вважаємо, що якщо внести до неї певні зміни, це дозволить почати виконувати певні рішення і дозволить зрозуміти одну просту річ: нам треба рішення не просто виконувати, а зрозуміти, що треба поміняти саму систему і рамку бачення. Тому що ми можемо до безкінечності намагатися виконати всі ці рішення, але, не змінивши систему, ми все одно будемо заходити в колапс.

Тому, власне, змінити погляд на цю проблему – це і було нашою основною задачею. І обмінявшись думками, можливо, чимось допомогти, десь порадити і десь покритикувати шановних колег. Постанова 408 всім відома. Вона може врегульовуватись декількома шляхами. Ми пропонуємо дуже конкретні рішення.

Перше - це, наскільки я сьогодні чула, вже пан Ліщина про це говорив, це збір масштабної інформації, власне, з приводу рішень, які підлягають виконанню, і стан їхнього виконання наразі. Якщо внести пропоновані нами зміни до Постанови 408, це дозволить здійснювати витрати для вжиття

заходів так званого загального характеру. Після цього буде можливим здійснити власний розрахунок суми індексації і компенсації за тривале невиконання рішень судів.

І четверте – це, найголовніше, забезпечити достатні підстави фінансування цих виплат. Власне, на цьому етапі потрібна дуже злагоджена робота парламенту і Верховної Ради України і підняття цього питання не тільки серед такого професійного кола юридичного, і там людей, яким цікава робота тільки по Європейському суду з прав людини.

І другий пункт, про який я говорила, - це вжиття заходів щодо запровадження ефективної системи виконання рішень національних судів. Тут насправді проблема не тільки в приведенні нашого законодавства і проблеми соціальних виплат до нашої Конституції і так далі, проблема в тому, що парламент вже десятиліттями штампує закони, які тільки, як ви вже буквально сьогодні зазначили, цю ситуацію поглиблюють.

Гарантії держави щодо виконання судових рішень, наш Закон України, який діє, там виключені положення, власне, щодо приведення соціальних виплат до реальних можливостей державного бюджету. І ця проблема така, політична. Але ми вважаємо, що її можна врегулювати, якщо зараз почати над цим працювати. Тому що, якщо говорити про погашення наявної заборгованості, там про пропонувані міністерством і урядом, наприклад, векселі і так далі, ми вважаємо, що основні недоліки цього механізму, вони полягають в тому, що немає альтернативних механізмів погашення. Суми заборгованості, які там протягом 7 років мають виплачуватись в дуже складній системі і формулі, нам здається що, якщо подумати про момент виконання рішення суду, коли вважати це не моментом повної оплати векселя, а моментом хоча би видачі цього векселя, хоча би це, це би могло вже якимось чином зрушити проблему з місця.

Також строк погашеності є дуже довгим, і в цьому, якщо я не помиляюся, 125 стаття справи, про це відзначала в своїх експертних матеріалах українська Гельсінська спілка, може в будь-який момент цей

термін бути продовжений рішенням уряду. Ну, і звичайно, це відсутність індексації за період моменту винесення рішення і до моменту подачі векселів.

Власне, всі ці додатки і повний звіт, наше бачення проблеми мораторіїв ви можете прочитати в самому звіті, він доступний на всій онлайн-ресурсах нашої організації. Незабаром буде, як я вже сказала, буде доступне англійською мовою. Ми готові працювати зі всіма зацікавленими сторонами, тому що вважаємо, що тема не просто перезріла, а наболіла. І якщо її не піднімати з різних боків і не стимулювати її вирішення вже зараз, то потім, як ви вже самі зазначили, може трапитись колапс.

Проте я би тут хотіла зазначити, що ми прекрасно розуміємо як громадськість, що, якщо би Уповноважений представив дуже такий, конкретний, чіткий план виконання бачення цієї проблеми, ми свідомі того, що і коаліція, і парламент, вони би не були дуже раді з цього приводу.

Тому тут ми в повному розумінні цієї проблеми, і думаємо, що тут треба проблему піднімати і в парламенті, власне, працювати з депутатами, що ви намагаєтесь робити, і пропонувати альтернативне бачення і Міністерству юстиції, і іншим зацікавленим сторонам.

Дуже дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дуже дякую вам, пані Світлано. Особливо дякую за дотримання регламенту.

Насправді є велика проблема з розумінням того, що робити з судовими рішеннями, тому що імідж судів в Україні є, м'яко кажучи, трошки зіпсований. І нерідко люди відносяться до цієї проблеми наступним чином: що це рішення мені подобається, я хочу, щоб воно було виконано, це рішення мені не подобається - я його не буду виконувати.

Тут важливо, щоб ми спільною нашою роботою допомагали привносити розуміння, що всі рішення, які набули статусу остаточних, вони, безумовно, повинні бути виконані, щоб ми дійшли до стану, коли в

парламенті не потрібно ухвалювати закони про гарантії виконання судових рішень, а це питання вважалося таким, що само собою розуміється і не викликало абсолютно жодних дискусій. І з тим, щоб ми аврально не вирішували ті питання, які вже є, а нормально рухалися в звичному режимі. І судова влада, виносячи свої судові рішення, розуміла, що вони повинні бути також такими, що можуть бути насправді реально виконані.

Зараз я би хотів, щоби ми змогли дізнатися про досвід держав-членів Ради Європи щодо забезпечення повного та своєчасного виконання рішень національних судів, ухвалених проти держави. І я запрошую до слова Метью Шардон, магістрат, генеральний секретар Міжнародного союзу магістратів, міжнародний експерт Ради Європи з питань виконання судових рішень. Прошу.

МЕТЬЮ ШАРДОН Дуже вам дякую. Мені надзвичайно приємно бути тут, в Києві. І я розумію, який тиск накладається і на мене, і на інших експертів допомогти вирішити ті проблеми, які вже накопичуються протягом більше 10 років. Передусім хочу сказати, що буду виступати коротко, буду намагатись говорити якомога коротше.

І перед тим, як почну презентацію, декілька загальних слів щодо Міжнародного союзу судових виконавців, щоб ви зрозуміли, що ми за організація, чим ми займаємося.

Це міжнародна організація, яка представляє судових виконавців всього світу, професійна організація. У нас 92 члена, 92 країни є членами нашої організації. Наша організація була створена в 1952 році. Отже, ми дуже тісно співпрацюємо з іншими важливими міжнародними інституціями і організаціями, які займаються питаннями правосуддя, і з централом, і з Міжнародним банком, і з Міжнародною валютною організацією, з Радою Європи, безперечно, і з інституціями приватного права, і з інституціями Європейського Союзу, Європейською комісією за ефективність правосуддя і, безперечно, з Європейським Союзом.

Зараз 38 країн нашої організації з 47 членів Ради Європи, отже, дуже солідне представлення країн-членів Ради Європи в нашій професійній організації. Ми тісно співпрацюємо з Радою Європи з 1991 року, отже, ми приймали участь в багатьох місіях, організованих Радою Європи до країн-членів. Ми також є постійним спостерігачем Європейської організації суддів. Як постійний спостерігач, ми приймаємо участь в різних заходах і в прийнятті, і в обговоренні важливих документів щодо провадження судових рішень. Зокрема, 17 рекомендація від вересня 2003 року щодо виконання судових рішень, також настанови цієї організації від грудня 2009 року щодо виконання судових рішень і нещодавній документ-путівник по рекомендаціям Європейської організації суддів вже від минулого, 2017 року.

Коли нас запрошують до участі в місіях, коли обговорюються питання впровадження рішень проти конкретної країни, я, країни-члени нашої організації направляю такий опитувальник. Отже, ми отримуємо відповіді принаймні від 23 країн-членів Ради Європи, які є членами нашої організації, як би там не вся інформація, ну принаймні достатня для того, щоб зрозуміти, яка ситуація в Європі. Одна важлива річ, що та інформація направляється нам не тільки від держави, від Міністерства юстиції, а від судових виконавців, таких як я. Отже, це дійсно та інформація, яка є реальною, можливо, є там якісь невідповідності, можливо, щось з офіційною статистикою не зійдеться, то я наперед вибачаюсь. Але принаймні ми отримаємо від них інформацію, як працює ця система.

Насправді є дві системи. Одна, перша система: неможливо впровадити рішення, прийняте судом проти держави. Прийнято рішення проти держави, проти державної компанії, але рішення виконати неможливо. Безперечно, є певні засоби як, що робити для того, щоб кредитор отримав свої гроші, свою компенсацію. Я до цього питання повернуся за хвилину.

По-перше, з 23 країн, які відповіли на запитальник, неможливе виконання - в Бельгії, в Болгарії, Данії, Англія і Уельс, і Шотландія (це окремо ми їх перелічуємо, тому що у них різні системи, хоча і одна країна),

крім того, тут є і Франція, і Польща. Так от, в цій системі виконання рішення неможливе.

Значить, а що ж можна зробити, щоб країна виконала 6 статтю Європейської конвенції? Ну, наприклад, в Бельгії не розповсюджується дія закону на такі структури, наприклад, як у всіх країнах, де неможливо виконати, у вас є система, в якій, така процедурна система, в якій врешті-решт після того, як ви звернулися за компенсацією, а держава не заплатила, тоді є держава, коли винапрямую можете отримати компенсацію із бюджету. Ось, що треба пам'ятати.

Наприклад, в Болгарії можна виконати, але тільки проти (ось Богарія), тільки проти муніципалітетів, наприклад, і приватну власність, але не щодо державної власності.

Є країни, такі як Данія, Франція і Польща, де держава зазвичай виконує рішення, але, якщо цього не відбувається, тоді компенсація виплачується безпосередньо з бюджету. Ось, як це працює.

Другий тип системи – це система, де виконання такого рішення можливе. Це 16 країн з тих, які ми опитували. Це Албанія, Вірменія, Чехія, Естонія, Фінляндія, Німеччина, Греція, Угорщина, Італія, Латвія, Литва, Нідерланди, Португалія, Румунія, Іспанія і Швеція.

Однак є багато винятків, що стосується виконання таких рішень. І зараз ми трошки зупинимося на нюансах кожної країни, не кожної, багатьох країн.

Наприклад, Албанія. Там виконання можливе тільки по кредитах третіх сторін, яких немає в казначействі, наприклад. Далі: Естонія. Зазвичай держава платить, але якщо не платить, то тоді можна продавати майно, але є багато винятків тут. Далі. Що ще цікаво? Це в країнах, наприклад, якщо естонський виконавець хоче продати якесь майно, скоріше за все, вони цього не будуть робити, скоріше за все, вони відправляють попередження, документи до властей, оскільки вони знають, що все одно їм заплатять, вони будуть писати і писати, і писати, доки вони не отримають оплату.

Далі. Вірменія, Фінляндія, Латвія, Іспанія і Швеція по суті у них не

існує випадків виконання... ну мається на увазі, до виконавців справа не доходить, тому що держава виплачує.

Далі. В Німеччині, Нідерландах не можна заарештовувати активи, які важливі для держави, але держава знову ж таки зазвичай виплачує компенсацію.

Далі. Греція. Колеги кажуть, що державні органи платять тільки тоді, коли рішення судове є остаточним, але часто вони розтягуються, тому що багато там різних інстанції і таке інше.

Далі. Італія, Литва. Знову ж таки зазвичай держава виконує свої обов'язки і в такому випадку, якщо не виконує, то тоді виконання можливо тільки на нерухомість.

Далі. Португалія. Виконання можливе, але багато різних обмежень.

Далі. В Румунії можна виконувати рішення тільки, коли спливає строк 6 місяців.

Ось така ситуація загальна.

Ми говорили про судових виконавців, про державний сектор, про приватний. І отут питання, яке постає: чи було б добре дозволити приватним виконавцям виконувати рішення суду проти держави? Наразі це неможливо, наскільки я розумію, в Україні. Тільки державні виконавці можуть виконувати рішення проти держави.

Так от, така ситуація також складається в таких країнах. Просто, щоб показати вам, що той факт, що у вас є приватна система виконання, не означає, якою є ситуація із виконанням рішень проти держави. Наприклад, в цих державах неможливе виконання – це Данія, там у них державна система виконання тільки. Друга група, де виконання рішень проти держави можлива, ви бачите, з 16-ти країн тільки п'ять, в п'яти державна система. Тобто в більшості випадків там, де можна виконувати рішення проти держави, це обов'язок місцевого виконавця, чи то приватного, чи то державного, немає значення, за місцем проживання.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дуже дякую за насправді дуже корисну інформацію, яку ми отримали. Я єдине, що хотів би поділитися своїми рефлексіями, коли ми готували реформу виконавчого провадження у 2015 році, коли ми спочатку поїхали у Болгарію подивитися, як у них працює змішана форма виконання судових рішень. Це я говорю в першу чергу для українців тут присутніх. І ми питаємося: "А як ви виконуєте рішення судів проти органів державної влади?" Вони кажуть: "Ми їх не виконуємо, вони їх виконують самі". Тобто це було так, не зовсім звикло почути.

І другий, принциповий момент, чим відрізняється українська змішана система виконання судових рішень, для прикладу, від болгарської. В Болгарії рішення проти державних підприємств не мають права виконувати державні виконавці, виконують лише приватні виконавці, для того щоб не було конфлікту інтересу. Але в наших умовах, на превеликий жаль, був дуже високий рівень популізму, був великий ризик, що той найконсервативніший варіант не буде прийнятий, тому прийшлося піти на ряд уступок. Ну і пам'ятаю, як у Литві, коли ми спілкувалися у Міністерстві юстиції з міністром юстиції, його заступником, нам розказували прецедент, як Литва теж поспробувала порізати зарплати суддям. Конституційний Суд не погодився з такою позицією, і приватний виконавець, тому що у них лише приватні виконавці, стягнув кошти з Міністерства юстиції. Перекласти це, спробувати, вірніше, перекласти на українську реальність поки що, на жаль, не дуже просто, щоб приватний виконавець прийшов і арештував рахунки Міністерства юстиції і стягнув. Це не вина була міністра, тобто це інституція мала відповідати. Але, власне, та інформація, яку нам надав Метью Шардон вона нам є дуже корисна, очевидно, для того щоб ми розуміли, які є тренди розвитку реформи і існування і системи виконавчого провадження. Я скажу, що я особисто я великим адептом французької системи, вона мені дуже імпонує. Я маю надію, що Україна зможе багато скористатися з французького досвіду, особливо, для прикладу, коли ми говоримо про

систему винагороди за проведення виконавчих дій, яка у Франції є доволі такою великою і складною, з одного боку, але, з іншого боку, вона забезпечує більшу справедливість.

Я, на превеликий жаль, змушений констатувати, що ми вже на 10 хвилин вибилися з нашого регламенту, оскільки о 16:30 ми б мали розпочати з підсумків, але я дозволю собі на правах модератора запропонувати, вкрасти ще 10 хвилин часу для висловлення думок, якщо хтось має. Але я дуже прошу, дуже коротко, в межах 2 хвилин, щоб ми змогли фіналізувати, тому що після нашого круглого столу у нас ще окремо є заплановано спілкування з експертами.

Чи є з присутніх бажаючих задати, сказати? Але коли говорите, прошу представлятися, для того щоб всі бачили, чули, і для стенограми. Прошу.

РОЖЕНКО Р.Є. Дякую. Руслан Роженко, Міжнародна Дипломатична Місія Народної Дипломатії. У мене є питання до Ради Європи, до його представника. Ми почули справу, там де 12.... інформацію по справі, де 12 тисяч справ об'єднали в одне провадження і направили на виконання рішенням суду. Мені дуже прикро чути те, що цим людям, які звернулися, не стягнута справедлива сатисфакція, а це питання винесено на розгляд українського уряду. Повірте мені, мало того, що це рішення буде, Бог знає, скільки виконуватися, і ті заяви, які пролежали по 10 років, не знайшли свого вирішення, і вони не знайдуть свого вирішення і за цей період, поки вони будуть виконуватися на Україні. Це перше.

Ми маємо ряд негативних прецедентів по судовому корпусу в Україні. Справа "Волкова проти України" – прецедентне рішення. Ми знаємо, яка резолютивна частина. 17 суддів – це "Куликов проти України", недавно рік тому воно винесено, з держави стягнуто збитки в районі 150 тисяч євро, загальна сума, вони не відшкодовані. Тобто заходи ні загального, ні індивідуального характеру урядом не відшкодовуються.

Тобто наші представники уряду ходять по Європі з протягнутою

рукою: дайте, подайте нам кредити, - в той же час є винні особи, якщо немає кримінального провадження, але є цивільна відповідальність осіб, які призвели до цих рішень, але ці особи навіть не встановлюються, на жаль.

От я по цій справі знаю, по "Куликов проти України". Декілька разів порушувалась кримінальна справа відносно голови Вищої ради правосуддя і його заступника, вона закривається. Судді звертаються до суду, оскаржують це рішення, і це до безкінечності.

Тепер стосовно питань, які пов'язані в частині компенсаторний характеру. Є багато держав, які передбачають компенсаторний характер вже на рівні національного законодавства. І коли мова йде про нерозумні строки розгляду справи в судах, то і держава пропонує вирішення цього питання, не чекаючи звернень до суду і не чекаючи, коли ця справа піде до Європейського суду, оскільки це мова іде про імідж, про бренд держави. І нікому це не вигідно, бо хто буде мати з державою, яка не поважає право і закон?

Тепер щодо тих питань, які виникають з безпосереднім виконанням рішення суду, де є держава. Правильно було сказано Русланом Миколайовичем, що не можна огульно, ну, я таке слово використаю, проти держави виконувати рішення судів, коли мова іде про державний орган і його функціонування, оскільки мова, дійсно, йде про закупку матеріалів, що може призупинити його функціонування взагалі. Але, з іншого боку, є чинне законодавство, яке передбачає виконання цих судів, то є рішення суду.

Я дуже не погоджуюсь з тою нормативно базою, яка, наприклад, недавно була введена стосовно сплати аліментів і таке інше. Ну давайте подумаємо, ми бачимо в телевізорі: приходить державний виконавець, який забирає житло, яке є єдиним, забирає земельну ділянку, яка є джерелом доходу. Як це можна зрозуміти? Ось такі питання.

Тому в моєму розумінні оце от рішення, там, де 12...., воно є дискримінаційне для українського народу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дивіться, я думаю, що насправді те питання, яке ви задали, воно є більше до українського уряду і до українського парламенту, аніж до наших шановних гостей з Ради Європи. Тому що, власне кажучи, і мета нашого заходу полягає в тому, щоби, з одної сторони, обмінятися думками, обмінятися інформацією між представниками Ради Європи і українською стороною, але, з іншого боку, підняти дану проблему на такий рівень, який принесе усвідомленість і розуміння. В кінцевому результаті все, що від нас вимагає Рада Європи як від української держави, - це забезпечити сенс існування судової влади, те, про що ми говоримо. Ну, що всі оці от речі, про які ви зараз говорили, в той чи інший спосіб, під тою чи іншою призмою, зводяться до наступного: є судові рішення, а чого ж вони не виконуються, чому люди мають страдати? І це є те, що називається "захід загального характеру". Питання справедливої сатисфакції - воно, я можу сказати як голова підкомітету, який знаходиться в постійному комунікаті з Радою Європи, воно не..... Але питання справедливої сатисфакції не може бути метою проведення усіх дій. Метою основною – це є забезпечення відновлення порушеного права. Це є забезпечення виконання цього остаточного рішення, і це те, що каже нам Рада Європи: виконати цей захист загального характеру. Створіть умови, щоб українці не йшли до Страсбургу, не повинні українці іти до Страсбургу. Європейський суд з прав людини – це не четверта інстанція судової системи України. Судова система України закінчується на рівні Верховного Суду. І коли справа отримала своє кінцеве вирішення, воно повинно просто бути виконано, і все.

На жаль, на превеликий жаль, давайте будемо чесними до кінця. Розуміння того, що рішення судів, чи вони подобаються, чи вони не подобаються, те, що їх потрібно виконувати, цього розуміння бракує як у владних коридорах, так і в суспільстві.

Якщо ми візьмемо подивимося стандарти Ради Європи щодо відносин з судовою владою виконавчої влади, законодавчої влади, вони передбачають, вони не можуть в будь-якому випадку, за умови навіть наявності критики,

дозволяти висловлювати собі незгоду з рішенням, яке набуло статусу остаточного. І це є те питання тої правової культури, яку нам потрібно привносити у суспільство. Тому що насправді, я пам'ятаю, дуже давно, коли я ще був тільки ще початковим адвокатом, в одного голови суду на стіні висіла табличка ще з латини, де було написано: він, суддя, не вправі піддавати сумніву рішення, яке набуло законної сили. І коли ми навчимося толерувати ці рішення, ми навчимося і розуміти того, що їх потрібно виконувати.

Питання якості судового корпусу – це не питання нашого круглого столу, ми можемо про це говорити довго. Але я би хотів, щоб ми були всі разом свідомі того, що всі заходи, які ми будемо діяти, робити, вони повинні бути направлені на досягнення того, щоб не потрібно було приймати закони про закони, про закони про виконання, а рішення просто виконувалися.

І я, плавно підходячи до фіналу, хочу сказати, перед тим як передати слово пану Крістосу, я хочу сказати, що, відверто, у моєму розумінні, стан виконання судових рішень у нас в Україні нагадує мені такого хворого, який знаходиться у реанімації, тобто він ще не вмер, він, в принципі, ще подає ознаки життя, але такий дуже-дуже слабкий. Ми тут зараз знаходимося в стадії такого консиліуму, але дуже важливо, тому що медичні асоціації, вони насправді дуже часто мають багато паралелей з юриспруденцією, для того щоб ми прийняли правильні рішення, для того щоб ми знайшли правильний шлях до вирішення цих проблем, нам потрібно констатувати всі і об'єктивні, і суб'єктивні передумови. Тому що, для прикладу, ті проблеми, які я сьогодні називав, про мораторії, це лише одна з багатьох частин, і якщо б я спробував назвати у своїй доповіді всі передумови, то, напевно, що ніхто інший у цьому круглому столі виступити б не зміг, та й то, нам прийшлося б сидіти з самого ранку до самого вечора, тому оцей системний аналіз, він, безумовно, є важливим.

Пане Крістос, ви почули різні думки від різних сторін, громадськість так само висловила свою думку. Скажіть ви як Генеральний директор відповідного підрозділу Ради Європи, бачите нашу подальшу роботу з тим,

щоб ми від наших дискусій перейшли до конкретного.....

КРІСТОС ДЖАКОМОПУЛОС. Дуже дякую.

Інакше кажучи, якщо продовжувати медичну аналогію, ви просите ліки. Ну, я не думаю, що ми готові вже приймати якісь ліки. По-перше, я хочу сказати, що це добра дискусія. Ми чули багато думок, які були висловлені, багато планів висловлено. Більшість з них, я бачу, такі комплексні, і вони не протирічають один одному, і це приємно чути, це надихає, дає надію.

Тепер, повертаючись до завдання. Дійсно, ситуація критична, немає сумніву, і пацієнт, дійсно, перебуває в серйозному стані, і ризики високі, я згоден. Діагноз, який ви просите, ще остаточно не затверджений. У нас складність ситуації така, що ну... точніше, почасти це пов'язано з тим, що це проблема стара, застаріла. І тут є розмаїття причин, чому воно так сталося, і чому рішення не виконується. Є низка причин, чому воно так сталося, і тут є багато хронічних, скажімо так, негараздів, і воно все ускладнює ситуацію. Тому мені здається, що є потреба комплексної реакції на ситуацію із залученням уряду, зокрема міністерства фінансів і юстиції, в першу чергу, звичайно, ну і Верховної Ради. І я думаю, що цей круглий стіл, і наше обговорення, і консультації, які ми провели сьогодні і які будемо продовжувати проводити далі, є надзвичайно важливими. Нам необхідно ретельно вивчити ситуацію, і я повністю погоджуюся з вашою оцінкою стосовно глибини ситуації. Треба оцінити глибину боргів, особливо це стосується державних компаній: яка частка, як воно все виникло. Багато говорили про соціальні борги. І навіть якщо це стосується великої кількості людей, то, мабуть, це не найбільша частина боргу щодо обсягу, хоча, може, і так, я не знаю. Але треба подивитися, яка частина комерційного боргу, яка соціального, тобто це треба вивчити.

Далі, якщо дивитися, на перешкоди, які вони: технічні, юридичні, політичні, чи фінансові, або так звані бюджетні. У нас навіть в Раді Європи

нині є бюджетні проблеми.

Далі: які є засоби судового, точніше, які є варіанти вирішення проблеми, які є шляхи, на які люди можуть покладатися? Якщо немає таких, то що можна зробити, щоб прискорити процес погашення боргів і виконання рішень для того, щоб компенсувати і наздогнати, скажімо так, графік виплат?

Далі. Наскільки я бачу, є потреба розділяти історичні борги, які накопичувалися ще з 2004 року. Але борг, який був накопичений, і той, який сьогодні накопичується, сучасний, так би мовити, можливо, шляхи вирішення цих двох проблем можуть бути різними. Можливо, ефективніше було б їх вирішувати в різний спосіб, але це вимагає обговорення і аналізу.

Далі: перевірка вимог, позовів. Важливий, тобто треба при цьому планувати кошти і, можливо, подивитися, чи певний обов'язок міг би змінений, скажімо, із активів на фінансову компенсацію, чи навпаки. І, я думаю... я чув, що вже Верховна Рада вже розглядає подібні варіанти, гнучкість.

Я не думаю, що ми можемо говорити зараз про відповідальність. Тут сталося... піднімалося питання, чи необхідно кожного разу, коли є порушення прав людини, чи є сенс шукати винних окремих осіб? Наше завдання все ж таки забезпечити захист прав людини в цілому в державі. Хоча, якщо є дійсно серйозні затримки з виконанням, то тоді можна говорити про, скажімо, про зловживання службовим становищем і таке інше. І тоді можуть бути кримінальні справи, звичайно.

Отже, я, підсумовуючи, хочу сказати, що, мені здається, сьогоднішній захід був дуже важливим. І для нас було цікаво і корисно познайомитися із ситуацією детальніше. Тому що в червні буде засідання Комітету Міністрів і нам треба бути, мати, що сказати, що відбувається в Україні, які робляться спроби вирішити проблему. І те, що ми ту інформацію, яку ми назбирали сьогодні, це важливо, тому що нам буде, чим поділитися із міністром.

Ще раз дякую за те, що зібралися і поділилися вашими думками. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую шановний, пане Крістос.

Дякую всім учасникам. Дякую за думки.

Я хочу сказати, що це точно не останній захід. Минулого року ми провели вперше в парламенті комітетські слухання, це лише другий захід в українському парламенті за 21 рік ратифікації Конвенції захисту прав людини. Коли от у нас в парламенті говорять про необхідність його реформування, то я можу сказати, що якраз от, напевно, приклад роботи з проблемою виконання рішень Європейського суду з прав людини є прикладом як парламент, не чекаючи змін в Регламенті Верховної Ради чи в законах, бере ініціативу в свої руки в рамках окремого комітету, створює підкомітет, починає працювати.

Ще раз кажу заступнику міністра, уповноваженому на виконання, за негативну роботу будемо критикувати, будемо контролювати, але наш підкомітет і наш комітет в цілому завжди буде першим у допомозі по реалізації тих заходів, які необхідно забезпечити на рівні парламенту. І, більше того, я вважаю, що, власне, якраз наша співпраця парламенту, Кабміну в особі Міністерства юстиції і відповідного Департаменту Ради Європи, лише отакий тріумвірат, хороший і правильний, може нам принести той результат, коли українці будуть турбуватися іншими питаннями, а не виконанням рішень національних судів.

Ще раз всім дуже дякую. До побачення і до наступних зустрічей.